

5. Χοροί

Οἱ χοροὶ εἰσὶ δύο, ὁ δεξιός καὶ ὁ ἀριστερός. Ἐκ τούτων ὁ δεξιὸς σήμερον θεωρεῖται ὁ πρῶτος χορός, καὶ ὁ ἀριστερός ὁ δεύτερος.

Εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν τὰ πρωτεῖα εἶχον ἐναλλὰξ οἱ χοροὶ ἀνὰ μίαν ἑβδομάδα ἔχαστος, ἥτοι ὅν ἐποιεῖτο τὴν ἀρχὴν ὁ δεξιός τὴν μίαν ἑβδομάδα, τῶν αὐτῶν ἥρχετο ὁ ἀριστερός τὴν ἐπομένην. Λείφανον τῆς τάξεως ταύτης ἀπέμεινε σήμερον τὸ ἐν τῷ μικρῷ ἐσπερινῷ γινόμενον, ἐνῷ ἔχει τὰ πρωτεῖα ὁ ἀριστερός χορός, ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ ἐσπερινῷ ὁ δεξιός.

Ἐξ τῶν δοξαστικῶν ὁ δεξιὸς χορὸς φάλλει τὸ δοξαστικὸν τῶν
ἔσπερίων καὶ τὸ τῶν αἰνῶν, ὁ δὲ ἀριστερὸς τὸ τῶν ἀποστίχων τοῦ τε
ἔσπερινοῦ καὶ τοῦ ὅρθου. Τὸ δὲ δοξαστικὸν τῆς λιτῆς φάλλει ὅστις ἂν
ἔχοι σειρὰν μετὰ τὰ ἴδιόμελα τῆς λιτῆς (ἄτινα φάλλονται ἐναλλάξ ὑπὸ^{τοῦ} τῶν χορῶν).

Μόνον ὅταν γίνηται μικρὸς ἔσπερινός, φάλλει ἐν αὐτῷ ὁ ἀριστερὸς
χορὸς τὸ δοξαστικὸν τῶν ἔσπερίων, ὁ δὲ δεξιὸς τὸ τῶν ἀποστίχων.

3. Μαχάριος ἀνὴρ

Ἐν τῷ ἐσπερινῷ καθ' ἑκάστην, πλὴν τῶν μικρῶν, στιχολογεῖται ἀνὰ
Ἒν κάθισμα Ψαλτηρίου, κατὰ τὰς οἰκείας περὶ τῆς στιχολογίας τοῦ Ψαλ-
τηρίου διατάξεις (Πρβλ. Κεφ. Α' § 6.)

Ἐν ταῖς μεγάλαις ὅμως θεομητορικαῖς ἑορταῖς τῆς Γεννήσεως, τῆς
Εἰσόδου, τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τῆς Κοιμήσεως, ὡς καὶ τῇ τοῦ Εὐαγγε-
λισμοῦ μόνον ὅταν τύχῃ ἐν ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, ὥσαύτως δὲ καὶ ἐν ταῖς μνή-
μαις τῶν ἑορταζομένων ἀγίων καὶ ἔχόντων ἐν τῷ ὅρθρῳ πολυέλεον, ἐν
τῷ ἐσπερινῷ ἀφ' ἐσπέρας αὐτῶν παραλείπεται τὸ ἐνδιάτακτον κάθισμα

τοῦ Ψαλτηρίου, καὶ ἀντ' αὐτοῦ στιχολογεῖται μόνον ἡ α' στάσις τοῦ α' καθίσματος τοῦ Ψαλτηρίου, ἥτοι τὸ Μαχάριος ἀνήρ, ὅπερ μὴ τελουμένης ἀγρυπνίας ἀναγινώσκεται χῦμα, μηδενὸς προστιθεμένου εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, εἰμὴ μόνον εἰς τὸ τέλος λεγομένου Δόξα, καὶ νῦν. Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, δόξα σοι δ Θεός ἐκ γ', ἐν ω γίνονται καὶ γ' μετάνοιαι, καὶ τὸ Ἡ ἐπλίς ἡμῶν Κύριε δόξα σοι. Εἳν δὲ τελῆται ἀγρυπνία, φάλλεται κατὰ στίχον ἐναλλάξ ὑπὸ τῶν χορῶν, ἀρχομένου τοῦ δεξιοῦ, ὅστις πρὸ τοῦ πρώτου στίχου προτάσσει τὴν φράσιν Ἀνήρ. Ἀλληλούϊα. Μαχάριος ἀνήρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη κτλ. Μεθ' ἔκαστον δὲ στίχον φάλλεται καὶ ἀνὰ ἐν Ἀλληλούϊα· εἰς δὲ τὸ τέλος τῆς στάσεως, τὰ ἀνωτέρω Δόξα, καὶ νῦν κτλ.

Ἐορτῆς ἔχουσης Μαχάριος ἀνήρ, τυχούσης ἐν Κυριακῇ, στιχολογεῖται τῷ Σαββάτῳ ἐσπέρας δλόχληρον τὸ α' κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου καὶ οὐχὶ μόνον ἡ α' στάσις αὐτοῦ.

Ἐὰν δὲ ἔορτή, ἔχουσα στιχολογίαν ἐν τῷ ἐσπερινῷ μόνον τὴν α' στάσιν τοῦ Ψαλτηρίου, τύχῃ ἐν ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, ἥ ἐν τῇ πρώτῃ μετὰ ἀγρυπνίαν ἡμέρᾳ, ἀφ' ἐσπέρας τῶν δποίων ἀπαγορεύεται ἡ τοῦ Ψαλτηρίου στιχολογία διὰ τὸν ἐκ τῆς ἀγρυπνίας προσγενόμενον χόπον (ἴδε Κεφ. Α' § 6), τὸ Μαχάριος ἀνήρ στιχολογεῖται ἀφ' ἐσπέρας καὶ δὲν παραλείπεται, καθὼς ὁ ἀπαγορεύων κανὼν τὴν στιχολογίαν τοῦ Ψαλτηρίου ἐν τῷ ἐσπερινῷ τῆς Κυριακῆς ἐσπέρας καὶ ἐν τῷ μετ' ἀγρυπνίαν τοιούτῳ ἐννοεῖ μόνον τὸ ἐνδιάτακτον κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου ὅτι ἀργεῖ, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ α' ἀντίφωνον τοῦ Μαχάριος ἀνήρ.

4. Κύριε ἐκέχραξα

Οἱ φαλμοὶ ρμ', ρμα', ρκη' καὶ ρις' ἀποτελοῦσι τὸ ἀπλῶς ὄνομα-ζόμενον Κύριε ἐκέχραξα ἥ Κεχραγάριον.

Τὸ Κύριε ἐκέχραξα φάλλεται ἐν ἐκάστῳ ἐσπερινῷ καθ' ἡμέραν, ἐὰν μὲν ὑπάρχῃ στιχολογία, μετὰ τὴν μετ' αὐτὴν αἴτησιν, ἐὰν δὲ δὲν γίνηται στιχολογία, φάλλεται ἀμέσως μετὰ τὴν μετὰ τὸν προοιμιακὸν μεγάλην συναπτήν, ἐν δὲ τοῖς μικροῖς ἐσπερινοῖς εὐθὺς μετὰ τὸν προοιμιακὸν ὡς μὴ γινομένης συναπτῆς.

Ἐν πᾶσι τοῖς ἐσπερινοῖς φάλλονται πάντες οἱ στίχοι τοῦ Κύριε ἐκέχραξα εἰς τὸν ἥχον τῶν πρώτων στιχηρῶν τοῦ ἐσπερινοῦ. Μεθ' ἔκαστον δὲ ἐκ τῶν τελευταίων αὐτοῦ δέκα ἥ ὅκτω ἥ τεσσάρων στίχων φάλλεται συνηνωμένως καὶ ἀνὰ ἐν ἐκ τῶν στιχηρῶν τοῦ τῆς ἡμέρας

έσπερινοῦ.

Μόνον ἐν τοῖς μικροῖς ἔσπερινοῖς ὡς καὶ ἐν τοῖς τῆς Διακαίησίμου Ἐβδομάδος, φάλλονται μόνον οἱ δύο πρῶτοι στίχοι Κύριε ἐκέχραξα καὶ Κατευθυνθήτω· οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ τοῦ Θοῦ Κύριε παραλείπονται καὶ μεταβαίνει ὁ φάλτης εἰς τοὺς διὰ τὰ ἐπόμενα στιχηρὰ ἀναγκαιοῦντας στίχους ἐκ τῶν τελευταίων.

Ἄναλόγως δὲ τῆς ποσότητος τῶν μεθ' ἐκάστου στιχηροῦ φαλλομένων τελευταίων στίχων, λέγομεν ὅτι καὶ ιστῶμεν τοσούτους. Καὶ ὅταν μὲν τὰ στιχηρὰ πρέπει νὰ φαλῶσιν εἰς δέκα, ιστῶμεν στίχους δέκα, ἀρχόμενοι ἐπιφάλλειν μεθ' ἔκαστον στίχον καὶ ἀνὰ ἐν στιχηρόν, ἀπὸ τοῦ Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς. "Οταν δὲ τὰ στιχηρὰ εἶναι δέκτω, ιστῶμεν καὶ στίχους η' ἀπὸ τοῦ Ἐξ βαθέων. "Οταν τὰ στιχηρὰ εἶναι ἔξι, ιστῶμεν στίχους ζ' ἀπὸ τοῦ Ἐὰν ἀνομίας. Καὶ ὅταν τέλος τὰ στιχηρὰ εἶναι τέσσαρα, ιστῶμεν στίχους δ' ἀπὸ τοῦ Ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας.

Τοῦ Κύριε ἐκέχραξα ἀρχεται πάντοτε ὁ δεξιὸς χορός. Μόνον ἐν τοῖς μικροῖς ἔσπερινοῖς ἀρχεται αὐτοῦ ὁ ἀριστερός.

6. Φῶς Ιλαρὸν

Τὸ Φῶς Ιλαρόν, ἐπιλύχνιος εὔχαριστία καλούμενον, λέγεται μετὰ τὸ Σοφία, ὄρθοι, ὅταν δὲ ἐσπερινὸς ἔχῃ εἴσοδον· ὅταν δὲ δὲν γίνηται τοιαύτη, λέγεται εὐθύς μετὰ τὸ Δόξα, καὶ νῦν τῶν ἐσπερίων.

Ἐν οἷς ἐσπερινοῖς γίνεται εἴσοδος, τὸ Φῶς Ιλαρόν, ἐὰν μὲν εἰς Ἱερεὺς τελῆ τὸν ἐσπερινόν, ἀναγινώσκεται ἡρέμας ὑπὸ τοῦ προεστῶτος, ἢ φάλλεται ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ ἐὰν εἶναι ἀγρυπνία. Ἐὰν δὲ ἔχωσι λάβη μέρος εἰς τὸν ἐσπερινὸν πλείονες τοῦ ἐνὸς Ἱερεῖς, εἴτε ἐστὶν ἀγρυπνία, εἴτε μή, φάλλεται ὑπὸ αὐτῶν ὡς ἔξῆς: Ὁ μὲν διάχονος ἐκφωνήσας τὸ Σοφία, ὄρθοι εἰσέρχεται εἰς τὸ Ἱερόν, οἱ Ἱερεῖς ἰστάμενοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ φάλλουσι τὸ Φῶς Ιλαρόν, μέχρι τοῦ: καὶ ἄγιον Πνεῦμα Θεόν, μεθ' δὲ ποιοῦντες μετάνοιαν τῷ προεστῶτι ἢ τῷ ἀρχιερεῖ εἰσέρχονται εἰς τὸ Ἱερόν, ἔξαχολουθοῦντες νὰ φάλλωσι μέχρι τοῦ: ζωὴν δὲ διδούς. Τὸ δὲ τέλος: διὸ δὲ κόσμος σε δοξάζει, φάλλει δὲ ἀριστερὸς χορός.

Μὴ γινομένης δὲ εἰσόδου, δὲ προεστῶς ἐπισυνάπτει τὸ Φῶς Ιλαρὸν εὐθύς μετὰ τὰ δοξαστικὰ τῶν ἐσπερίων, ἀναγινώσκων αὐτὸν ἡρέμας.

9. Λιτή

Κατὰ πᾶν Σάββατον ἐσπέρας, καὶ ἐν ταῖς δεσποτικαῖς καὶ θεομητο-
ρικαῖς ἑορταῖς καὶ ταῖς μνήμαις τῶν ἑορταζομένων ἀγίων, ἐν τῷ μεγάλῳ

έσπερινῷ, εἴτε γίνεται ἀγρυπνία, εἴτε μή, γίνεται ἡ λιτή ἐν τῷ νάρθηκι, ὡς οἰκείως διατάσσεται, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκφώνησιν *Εἴη τὸ χράτος*.

Ἐν τῇ λιτῇ φάλλομεν ἰδιόμελα μόνον, καὶ δὴ ἄνευ τινὸς στίχου, εἰμὴ μόνον ἐν τῷ τελευταίῳ ἰδιομέλῳ λέγομεν τὸ Δρέξα καὶ τὸ Καὶ νῦν.

Ψάλλεται δὲ τὸ πρῶτον ἰδιόμελον τῆς λιτῆς ὑπὸ τοῦ Ἱερέως, τὰ δὲ λοιπὰ ὑπὸ τῶν λοιπῶν Ἱερέων, ἐὰν ἔλαβον μέρος εἰς τὸν ἐσπερινὸν πλείστους τοῦ ἐνδέσιον, καὶ ὑπὸ τῶν φαλτῶν κατὰ τάξιν· τὸ δὲ δοξαστικὸν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ, εἰς οὐ τὴν σειρὰν ἥθελε τύχει.

10. Ἀπόστιχα ἐσπερινοῦ

Ἀπαραίτητον μέρος ἐν παντὶ ἐσπερινῷ εἰσὶ τὰ εἰς τὸν στίχον φαλλόμενα στιχηρὰ αὐτοῦ, ἅτινα καὶ ἀπόστιχα καλοῦνται. Τὰ ἀπόστιχα ἀπ’ οὐδενὸς ἐσπερινοῦ λείπουσι, μόνον ἐν οἷς ἐσπερινοῖς συντελεῖται ἡνωμένως καὶ ἡ θεία λειτουργία ἀπόστιχα οὐ φάλλονται.

Γενομένης λιτῆς τὰ ἀπόστιχα φάλλονται μετὰ τὰς δεήσεις τῆς λιτῆς· εἰδὲ μή, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκφώνησιν *Εἴη τὸ χράτος* ἐν δὲ τοῖς μικροῖς ἐσπερινοῖς εὐθὺς μετὰ τὸ Καταξίωσον.

Ἐκ τῶν ἀποστίχων, τὸ μὲν πρῶτον φάλλεται ἄνευ στίχου, πρὸ ἐκάστου δὲ τῶν λοιπῶν προτάσσεται καὶ ἀνὰ εἰς στίχος.

Ἐὰν τὰ ἀπόστιχα ὡσι τρία ἢ πέντε, ἀρχεται αὐτῶν ὁ δεξιός χορός· ἐὰν δὲ ὡσι τέσσαρα, ἀρχεται αὐτῶν ὁ ἀριστερός, ἵνα τὸ δοξαστικὸν τῶν ἀποστίχων φαλῇ ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ.

Μόνον ἐν τῷ μικρῷ ἐσπερινῷ, εἰ μέν εἰσι τρία τὰ ἀπόστιχα, ἀρχεται αὐτῶν ὁ ἀριστερός, εἰ δέ εἰσι τέσσαρα, ὁ δεξιός, ἵνα τὸ δοξαστικὸν τῶν ἀποστίχων φαλῇ ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ.

9. Πολυέλεος

Ἐν πάσῃ δεσποτικῇ ἢ θεομητορικῇ ἑορτῇ καὶ ἐν μνήμῃ ἑορταζομένου ἀγίου, ἥτις ἥθελεν ἔχει χάθισμα πολυελέου, μετὰ τὰ χαθίσματα τῆς β' στιχολογίας τοῦ ὅρθρου στιχολογεῖται καὶ ὁ πολυέλεος.

Ο πολυέλεος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν δύο πρώτων φαλμῶν τοῦ ιθ' χαθίσματος τοῦ Ψαλτηρίου, καὶ ἐκ σειρᾶς στίχων χαταλλήλων διὰ τὴν ἑορτήν, ἥ τὸν ἄγιον, ἐκ διαφόρων φαλμῶν ἐχλελεγμένων, οἵτινες δμοῦ ἐκλογὴ ὀνομάζεται.

Ψάλλεται δὲ ὁ πολυέλεος οὕτως: Ἀρχεται δεξιὸς χορὸς τοῦ πρώτου φαλμοῦ οὕτω· Δοῦλοι Κύριον. Ἀλληλούϊα. Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε δοῦλοι Κύριον. Ἀλληλούϊα. Οἱ ἀριστερὸς χορὸς τὸν ἔτερον στίχον, καὶ οὕτω καθεξῆς φάλλονται ἐν συνεχείᾳ ἐναλλάξ ὑπὸ τῶν χορῶν οἱ στίχοι τοῦ πρώτου φαλμοῦ, μεθ' οὓς εὐθὺς οἱ στίχοι τοῦ δευτέρου φαλμοῦ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ἀρχομένου καὶ αὐτοῦ ἐκ δεξιῶν, καὶ μετ' αὐτοὺς τέλος οἱ στίχοι τῆς ἔκλογῆς. Εἰς τὸ τέλος δὲ ἐκάστου στίχου ἐπιφάλλεται καὶ ἀνὰ ἐν Ἀλληλούϊα, εἰς τε τὸν πρῶτον φαλμὸν καὶ εἰς τὴν ἔκλογήν. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ φαλμῷ ἐν ἐκάστῳ στίχῳ φάλλονται καὶ δύο Ἀλληλούϊα, ἐν μὲν πρὸ τῆς εἰς πάντας τοὺς στίχους ἐπαναλαμβανομένης φράσεως "Οτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ἐν δὲ μετ' αὐτήν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι: Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός. Ἀλληλούϊα. "Οτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Ἀλληλούϊα.

Πληρωθείσης δὲ καὶ τῆς ἔκλογῆς, ἡ φάλλονται τὰ συνήθη Δόξα, καὶ νῦν. Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, δόξα σοι δ Θεός ἐκ γ'. Ή ἐλπίς ήμῶν Κύριε δόξα σοι. Ή, ὅπερ καὶ συνηθέστερον, φάλλονται τὰ λεγόμενα μεγάλα δοξαστικά τοῦ πολυελέου, ὡς κείνται ἐν τοῖς μουσικοῖς βιβλίοις.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τινές, ὅταν παραλείπωσι τὰ μεγάλα ταῦτα δοξαστικὰ χάριν συντομίας, δὲν φάλλουσι τὰ Δόξα, καὶ νῦν. Ἀλληλούϊα κτλ. ὡς ἐλέχθη, ἀλλ' ὁ μὲν δεξιὸς χορὸς Δόξα, Τὸν Πατέρα προσκυνήσωμεν κτλ., δὲ ἀριστερὸς Καὶ νῦν, Τὴν Μητέρα σου προσάγει σοι, τὰ δύο δηλαδὴ τελευταῖα τροπάρια τῶν μακαρισμῶν τῆς Κυριακῆς τοῦ α' ἥχου.

Ἐάν ἐορτὴ ἡ ἄγιος μετὰ πολυελέου τύχῃ ἐν Κυριακῇ, ὁ πολυέλεος φάλλεται μετὰ τὸν ἄμμωμον καὶ τὴν μετ' αὐτὸν ὑπακοήν. Μόνον δεσποτικῆς ἐορτῆς ἐκ τῶν μεγάλων τυχούσης ἐν Κυριακῇ, καταλιμπάνεται δ ἄμμωμος καὶ φάλλεται μόνον δ πολυέλεος μετὰ τὰ καθίσματα τῆς β' στιχολογίας.

Ἐάν δὲ ἐορτὴ ἔχουσα πολυέλεον τύχῃ ἐν τῇ Κυριακῇ τῆς Ἀπόκρεω ἡ τῆς Τυρινῆς, ἐν τῷ πολυελέῳ, μετὰ τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον φαλμὸν τοῦ ιθ' καθίσματος, φάλλεται καὶ δ τρίτος αὐτοῦ φαλμός, ἥτοι τὸ Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος, μεθ' ἔκαστον τοῦ δοποίου στίχον ἐπιφάλλεται ὡσαύτως καὶ ἀνὰ ἐν Ἀλληλούϊα. Μετὰ δὲ τὸν τελευταῖον αὐτοῦ στίχον ἐπισυνάπτονται οἱ στίχοι τῆς ἔκλογῆς τοῦ ἀγίου ἡ τῆς ἐορτῆς καὶ εἴτα τὰ δοξαστικά.

"Οταν δ πολυέλεος τυχὸν ἀναγινώσκηται, παραλείπονται τὰ εἰς τοὺς στίχους αὐτοῦ παρενειρόμενα Ἀλληλούϊα καὶ ἀναγινώσκεται ὡς τις

ἀπλῆ στάσις Ψαλτηρίου· εἰς δὲ τὸ τέλος λέγονται τὰ Δόξα, καὶ νῦν. Ἐλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, δόξα σοι δ Θεός ἐκ γ'. Ἡ ἐπὶς ἡμῶν Κύριε δόξα σοι. Οὕτε δὲ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρώτου φαλμοῦ προτάσσεταιί τι, ἀλλ' ἀπλῶς ἀρχεται ἡ ἀνάγνωσις ἄνευ τινὸς ἑτέρου ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχου, οὕτω: Αἰνεῖτε τὸ δόνομα Κυρίου κτλ.

10. Ἀναβαθμοὶ

Ἐν ἑκάστῃ Κυριακῇ, μετὰ τὴν ὑπακοήν, φάλλονται οἱ ἀναβαθμοὶ τοῦ ἥχου, οἵτινες διαιροῦνται εἰς τρία ἀντίφωνα ἐν ἑκάστῳ ἥχῳ, πλὴν τοῦ πλ. δ' ἥχου, ἐν ᾧ διαιροῦνται εἰς ἀντίφωνα τέσσαρα. Ἐκαστον δὲ ἀντίφωνον ἀποτελεῖται ἐκ δύο τροπαρίων καὶ ἐνὸς δοξαστικοῦ.

Ἐν ἑκάστῳ ἀντιφώνῳ φάλλεται τὸ πρῶτον τροπάριον δίς ἄνευ στίχου, τὸ δεύτερον ὡσαύτως δίς ἄνευ στίχων· είτα Δόξα τὸ δοξαστικόν, Καὶ νῦν τὸ αὐτό. Ψάλλονται δὲ ταῦτα ἐναλλάξ ὑπὸ τῶν χορῶν, καὶ ἀρχεται τὸ μὲν α' καὶ γ' ἀντίφωνον ἐκ δεξιῶν, τὸ δὲ β' (καὶ τὸ δ' εἰς τὸν πλ. δ' ἥχον) ἐξ ἀριστερῶν.

Ἐν πάσαις ταῖς ἐκτὸς Κυριακῆς τυγχανούσαις ἑορταῖς τῆς Θεοτόκου ἡ τῶν ἀγίων ταῖς ἔχούσαις εὐαγγέλιον ὅρθρου, ὡς καὶ ἐν ταῖς μεγάλαις δεσποτικαῖς ἐν οἷς ἀνήμερα τύχωσι, μετὰ τὰ καθίσματα τοῦ πολυελέου φάλλεται τὸ πρῶτον ἀντίφωνον τοῦ δ' ἥχου, οὕτω: Ἐκ νεότητός μου, δίς. Οἱ μισοῦντες Σιών, δίς. Δόξα, Ἀγίω Πνεύματι πᾶσα φυχή. Καὶ νῦν, Ἀγίω Πνεύματι ἀναβλύζει (ἥτοι τὸ δοξαστικὸν τοῦ β' ἀντιφώνου τοῦ δ' ἥχου). Ἀρχεται δ' αὐτοῦ δεξιός χορός.

Οταν θεομητορικὴ ἑορτή, ἡ ἀγιος ἔχων πολυέλεον, τύχη ἐν Κυριακῇ, μετὰ τὰ καθίσματα τοῦ πολυελέου φάλλονται οἱ ἀναβαθμοὶ τοῦ ἥχου.

Ἐὰν δὲ μυήμη ἀγίου ἔχοντος ἐωθινὸν εὐαγγέλιον τύχη ἐν τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ (ἐκτὸς Σαββάτου ἡ Κυριακῆς), δὲν φάλλεται πολυέλεος, ἀλλὰ μετὰ τὰ τῆς γ' στιχολογίας καθίσματα φάλλεται τὸ α' ἀντίφωνον τοῦ δ' ἥχου.

16. Στιχολογία τῶν ώδῶν

Αἱ ώδαι τῆς τε στιχολογίας καὶ τῶν χανόνων εἰσὶν ἐννέα. Στιχολογοῦνται δὲ αἱ ώδαι ἐν τῷ χανόνι ὡς ἀχολούθως.

α) "Οταν φάλληται χανὼν τῆς Παραχλητικῆς, ἔκτὸς τῶν Κυριακῶν, οὕτω:

"Αρχεται δ' α' χορὸς φάλλειν εἰς τὸν ἥχον τοῦ πρώτου χανόνος τῆς ἡμέρας: Τῷ Κυρίῳ ἔσωμεν, ἐνδόξως γάρ δεδόξασται. Ἅσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γάρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔδριψεν εἰς θάλασσαν. Εἴτα δ' β' χορὸς τὸν ἐπόμενον στίχον, Βοηθὸς καὶ σκεπαστῆς ἐγένετο μοι εἰς σωτηρίαν χτλ. 'Ο α' χορὸς τὸν ἀχόλουθον, καὶ οὕτω χαθεξῆς, μέχρις οὗ φθάσωσιν εἰς τό: ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης. Εἴτα φάλλει δ' α' χορὸς τὸν ἐπόμενον στίχον, Εἶπεν δ' ἔχθρὸς χτλ., καὶ εὐθὺς ἐπισυνάπτει τὸν είρμὸν τοῦ χανόνος. Εἴτα δ' ἔτερος χορὸς τὸν ἐπόμενον στίχον εἰς τὸ ἐπόμενον τροπάριον τοῦ χανόνος· καὶ οὕτω χαθεξῆς λέγομεν ἀνὰ ἓνα στίχον καὶ ἀνὰ ἓν τροπάριον τοῦ χανόνος. Οὕτω δὲ ίστωμεν ἐκ τῆς ώδῆς στίχους ιδ', ἦτοι ιβ' στίχους καὶ δύο τοῦ Δόξα καὶ τοῦ Καὶ νῦν. Τὸ αὐτὸ ποιοῦμεν ἐν ἔκάστῃ ώδῇ. Καὶ οὕτως:

"Ἐν μὲν τῇ α' ώδῇ ἀρχόμεθα ίστωντες, ἦτοι συμφάλλειν τοὺς στίχους

μετὰ τῶν τροπαρίων τοῦ κανόνος, ἀπὸ τοῦ στίχου: *Εἶπεν δὲ ἔχθρός· διώξας καταλήφομαι κτλ.*

Ἐν τῇ γ' ὠδῇ, ἐκ τοῦ στίχου *"Οτι Θεός γνώσεων κτλ.*

Ἐν τῇ δ' ὠδῇ, ἐκ τοῦ στίχου *'Ἐν ἀπειλῇ ὀλιγώσεις γῆν κτλ.*

Ἐν τῇ ε' ὠδῇ, ἐκ τοῦ στίχου *Πέπαυται γάρ δὲ σεβῆς κτλ.*

Ἐν τῇ ζ' ὠδῇ, δὲ εἰρμὸς καὶ τὸ ἐπόμενον τροπάριον φάλλονται ἄνευ στίχου, οἱ δὲ στίχοι ἀρχονται συμφάλλεσθαι ἐκ τοῦ δευτέρου τροπαρίου, καθότι εἰσὶ μόνον ιβ' συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν δύο στίχων τοῦ Δόξα καὶ τοῦ Καὶ νῦν.

Ἐν τῇ ζ' ὠδῇ, ἀρχόμεθα ἴστωντες ἀπὸ τοῦ στίχου *Καὶ γνώτωσαν ὅτι σὺ εἶ Κύριος κτλ.*

Ἐν τῇ η' ὠδῇ, ἐκ τοῦ στίχου *Εύλογεῖτε πῦρ καὶ καῦμα κτλ.* Σημειώτεον ὅμως ὅτι ἐν τῇ ὠδῇ ταύτη δείποτε ἀντὶ τοῦ Δόξα λέγομεν τὸν στίχον *Εύλογοῦμεν Πατέρα, Υἱὸν καὶ ἄγιον Πνεῦμα, τὸν Κύριον.* Εἰς δὲ τὸ τελευταῖον τροπάριον τὸ *Καὶ νῦν.*

Ἐν τῇ θ' ὠδῇ, γίνεται ὅ, τι καὶ ἐν τῇ ζ' ὠδῇ, διότι καὶ ἐνταῦθα οἱ στίχοι μετὰ τοῦ Δόξα καὶ τοῦ Καὶ νῦν εἰσὶν ἐν ὅλῳ ιβ'.

β) Κατὰ τὰς Κυριακάς, τὰς μνήμας τῶν ἀγίων ἐν αἷς οὐ φάλλεται κανὼν τῆς Παρακλητικῆς, καὶ ἐν ταῖς προεορτίοις καὶ μεθεόρτοις ἡμέραις τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν, οὐ στιχολογεῖται *Τῷ Κυρίῳ ἔσωμεν, ἀλλὰ φάλλονται μόνον στίχοι αὐτοῦ, ὡς ἔξης:*

*"Αρχεται εὐθὺς δὲ α' χορὸς φάλλειν τὸν εἰρμὸν τῆς α' ὠδῆς τοῦ κανόνος ἄνευ στίχου. Εἴτα δὲ β' χορὸς πάλιν ἄνευ στίχου ἢ τὸν εἰρμὸν ἢ τὸ ἐπόμενον τροπάριον (ἀναλόγως τῆς ποσότητος τῶν τροπαρίων). Εἴτα δὲ α' χορὸς λέγει στίχον *Τῷ Κυρίῳ ἔσωμεν, ἐνδόξως γάρ δεδόξασται.**

*"Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ κτλ. καὶ ἐπισυνάπτει τὸ ἐπόμενον τῆς ὠδῆς τροπάριον, δὲ β' χορὸς τὸν ἐπόμενον στίχον *Βοηθὸς καὶ σκεπαστῆς κτλ.* μετὰ τοῦ ἐπομένου τροπαρίου τοῦ κανόνος. Εἴτα δὲ α' χορὸς τὸν γ' στίχον *Κύριος συντρίβων πολέμους καὶ τὸ ἐπόμενον τροπάριον, καὶ δὲ β' χορὸς τὸν δ' στίχον *"Αρματα Φαραὼ καὶ τὸ ἐπόμενον τροπάριον.* Οἱ δὲ λοιποὶ στίχοι, ἀπὸ τοῦ *Πόντῳ ἐκάλυψεν αὐτούς, μέχρι τοῦ κατοικοῦντας Φυλιστείμ, καταλιμπάνονται.* Καὶ εὐθὺς δὲ α' χορὸς λέγει τὸν στίχον *Τότε ἔσπευσαν καὶ φάλλει τὸ ἐπόμενον τῆς ὠδῆς τροπάριον, καὶ οὕτω καθεξῆς λέγομεν ἀνὰ ἔνα στίχον καὶ ἀνὰ ἔν τροπάριον, μέχρι τοῦ τέλους τῶν στίχων τῆς ὠδῆς.* Οὕτω δὲ φάλλονται τὰ μὲν τροπάρια μετὰ τοῦ εἰρμοῦ εἰς ιδ', στίχοι δὲ λέγονται ἐν ὅλῳ ιβ' συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Δόξα καὶ τοῦ Καὶ νῦν. Οὕτω δὲ ποιοῦμεν ἐν ἔκάστῃ ὠδῇ, ἥτοι δὲ μὲν εἰρμὸς**

μετὰ τοῦ ἐπομένου τροπαρίου λέγονται ἄνευ στίχου, τὰ δὲ λοιπὰ τροπάρια λέγονται μετὰ στίχων, οἵτινές εἰσιν οἱ δ' πρῶτοι στίχοι ἔξι ἑκάστης ὡδῆς, καὶ οἱ οἵ τε τελευταῖοι, γινόμενοι ἐν ὅλῳ μετὰ τῶν Δόξα καὶ τοῦ Καὶ νῦν ιβ'. Οὕτως:

Ἐν τῇ α' ὡδῇ λέγονται οἱ στίχοι Τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν, ἐνδόξως γάρ δεδόξασται. Ἀσωμεν τῷ Κυρίῳ κτλ., μέχρι τοῦ κατεπόντισεν ἐν Ἐρυθρῷ θαλάσσῃ. Καὶ ἀπὸ τοῦ Τότε ἔσπευσαν ἡγεμόνες κτλ. μέχρι τέλους. Οἱ δὲ στίχοι ἀπὸ τοῦ Πόντω ἔχαλυψε μέχρι τοῦ κατοικοῦντας Φυλιστείμ καταλιμπάνονται.

Ἐν τῇ γ' ὡδῇ λέγονται οἱ στίχοι Ἀγιος εἰ Κύριε καὶ σὲ ὑμνεῖ τὸ πνεῦμά μου. Ἐστερεώθη ἡ καρδία μου κτλ., μέχρι τοῦ ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ. Καὶ ἀπὸ τοῦ Διδοὺς εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ μέχρι τέλους. Οἱ δὲ στίχοι Τόξον δυνατῶν μέχρι τοῦ κατακληρονομῶν αὐτὸν καταλιμπάνονται.

Ἐν τῇ δ' ὡδῇ λέγονται οἱ στίχοι Δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε. Κύριε εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου κτλ., μέχρι τοῦ πλήρης ἡ γῆ. Καὶ ἀπὸ τοῦ Διότι συκῆ οὐ καρποφορήσει μέχρι τέλους. Οἱ δὲ στίχοι Καὶ φέγγος αὐτοῦ ὡς φῶς ἔσται, μέχρι τοῦ εἰς λαὸν παροικίας μου ἀποσιωπῶνται.

Ἐν τῇ ε' ὡδῇ λέγονται οἱ στίχοι Κύριε δ Θεὸς ἡμῶν εἰρήνην δὸς ἡμῖν. Ἐκ νυκτὸς ὁρθίζει τὸ πνεῦμά μου κτλ., μέχρι τοῦ γνόντες δὲ αἰσχυνθῆτασαν. Καὶ ἀπὸ τοῦ Πρόσθες αὐτοῖς κακὰ μέχρι τέλους. Καταλιμπάνονται δὲ οἱ στίχοι ἀπὸ τοῦ Ζῆλος λήφεται μέχρι τοῦ καὶ ἡρας πᾶν ἄρσεν αὐτῶν.

Ἐν τῇ ζ' ὡδῇ λέγονται πάντες οἱ στίχοι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, καθότι εἰσὶ μόνον ιβ' ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη.

Ἐν τῇ ζ' ὡδῇ λέγονται οἱ στίχοι Τῶν πατέρων καὶ ἡμῶν Θεὸς εὐλογητὸς εἰ. Εὐλογητὸς εἰ Κύριε κτλ., μέχρι τοῦ ἵνα εὐ ἡμῖν γένηται. Καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐλογητὸς εἰ Κύριε δ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ ὑπερύμνητος κτλ. μέχρι τέλους. Ἀπὸ δὲ τοῦ Καὶ πάντα ὅσα ἐποίησας ἡμῖν μέχρι τοῦ ἐν τῇ καμίνῳ λέγοντες καταλείπονται.

Ἐν τῇ η' ὡδῇ λέγονται οἱ στίχοι Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα καὶ ὑπερυφοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα, κτλ., μέχρι τοῦ ἀστρα τοῦ οὐρανοῦ τὸν Κύριον. ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυφοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. Καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐλογεῖτε πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, μέχρι τοῦ Εὐλογοῦμεν Πατέρα, Γίὸν καὶ ἄγιον Πνεῦμα τὸν Κύριον, ὅπερ λέγεται ἀντὶ τοῦ Δόξα. Εἰς δὲ τὸ ἐπόμενον τροπάριον το Καὶ νῦν. Οἱ δὲ στίχοι Εὐλογεῖτε πᾶς ὅμβρος καὶ δρόσος, μέχρι τοῦ καὶ πάντα τὰ κινούμενα ἐν τοῖς ὅδασι τὸν Κύριον. ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυφοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς

αἰῶνας, καταλιμπάνονται.

Ἐν τῇ θ' ὡδῇ λέγονται πάντες οἱ στίχοι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, καθότι εἰσὶ μόνον οἱ ὡς καὶ ἐν τῇ σ' ὡδῇ καὶ ὡς ἄνω ἐλέχθη.

γ) Ἐν αἷς ἡμέραις τῶν προεορτίων καὶ μεθεόρτων ἔκαστη ὡδὴ διατάσσεται εἰς οἱ ἐν ὅλῳ, τότε ἐξ ἔκαστης ὡδῆς τῆς στιχολογίας λέγομεν μόνον ἢ στίχους, ἐν οἷς συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ δύο Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν. Στιχολογοῦμεν δὲ τὰς ὡδὰς τότε ὡς καὶ ἐν περιπτώσει β' διετάχθη, πλὴν τοῦ ὅτι παραλείπομεν δύο στίχους περιπλέον, ἢτοι λέγομεν τοὺς δύο πρώτους στίχους ἔκαστης ὡδῆς καὶ τοὺς ἐξ τελευταίους, καὶ εἴτα τὸ Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν. Οἱ περιπλέον δὲ παραλειπόμενοι στίχοι εἰσίν:

Ἐν τῇ α' ὡδῇ, οἱ στίχοι Κύριος συντρίβων πολέμους κτλ., καὶ Ἀρματα Φαραώ.

Ἐν τῇ γ' ὡδῇ, οἱ στίχοι Μὴ καυχᾶσθε, καὶ Ὅτι Θεὸς γνώσεων.

Ἐν τῇ δ' ὡδῇ, οἱ στίχοι Ὅ Θεὸς ἀπὸ Θαιμὰν ἤξει, καὶ Ἐκάλυφεν οὐρανούς.

Ἐν τῇ ε' ὡδῇ, οἱ στίχοι Πέπαυται γάρ ὁ ἀσεβής, καὶ Κύριε ὑφηλός σου.

Ἐν τῇ ζ' ὡδῇ, οἱ στίχοι Πάντες οἱ μετεωρισμοί σου, καὶ Κάγω εἶπον.

Ἐν τῇ ζ' ὡδῇ, οἱ στίχοι Καὶ κρίματα ἀληθείας, καὶ Ὅτι ήμάρτομεν.

Ἐν τῇ η' ὡδῇ, οἱ στίχοι Εὐλογεῖτε ὕδατα, καὶ Εὐλογεῖτε ἥλιος καὶ σελήνη.

Ἐν τῇ θ' ὡδῇ, οἱ στίχοι Καθὼς ἐλάλησε, καὶ Ποιῆσαι ἔλεος.

δ) Τῇ ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ οὕτω γίνεται ἡ στιχολογία τῶν ὡδῶν.

Τῇ Δευτέρᾳ ἔκαστης ἐβδομάδος στιχολογεῖται ἡ α', ἡ η' καὶ ἡ θ' ὡδὴ ὡς ἐν περιπτώσει α' διετάχθησαν. Αἱ δὲ λοιπαὶ ὡδαὶ ἢτοι ἡ γ', δ', ε', ζ' καὶ ζ' οὕτω: Μετὰ τὸ τέλος τῆς α' ὡδῆς ἀρχεται φάλλειν ὁ α' χορὸς τὸν εἰρμὸν τῆς γ' ὡδῆς τοῦ Μηναίου ἄνευ στίχου, καὶ ὁ β' χορὸς πάλιν ἄνευ στίχου τὸν εἰρμὸν ἢ τὸ ἐπόμενον τροπάριον (ἀναλόγως τῆς ποσότητος τῶν τροπαρίων). Εἴτα ὁ α' χορὸς λέγει στίχον Ἀγιος εἰ Κύριε καὶ σὲ ὑμνεῖ τὸ πνεῦμά μου. Κύριος ἀνέβη εἰς οὐρανούς καὶ ἐβρόντησεν κτλ. καὶ φάλλει τὸ ἐπόμενον τροπάριον. Ὁ β' χορὸς τὸν στίχον Καὶ δώσει ἰσχὺν τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν κτλ. καὶ τὸ ἐπόμενον τροπάριον. Ὁ α' χορὸς τὸ Δόξα μεθ' ἐνὸς τροπαρίου, καὶ ὁ β' χορὸς τὸ Καὶ νῦν μετὰ τοῦ θεοτοκίου. Οὕτω γίνεται καὶ εἰς τὴν δ', ε', ζ' καὶ ζ' ὡδήν, ἢτοι ὁ εἰρμὸς μετὰ τοῦ ἐπομένου τροπαρίου λέγονται ἄνευ στίχου· εἴτα δὲ λέγονται τὰ ἐπίλοιπα τέσσαρα τροπάρια ἔκαστης ὡδῆς μετὰ τῶν δύο τελευταίων στίχων

ἐκάστης ὡδῆς καὶ μετὰ τοῦ Δόξα καὶ τοῦ Καὶ νῦν. Προτάσσεται δὲ τοῦ προτελευταίου στίχου ἐκάστης ὡδῆς καὶ ἡ ἐπικεφαλὶς αὐτῆς.

Τῇ Τρίτῃ ἐκάστης ἐβδομάδος, ἡ μὲν α', γ', δ', ε', σ' καὶ ζ' ὡδὴ στιχολογεῖται ὡς καὶ ἡ γ' ὡδὴ ἐν τῇ Δευτέρᾳ. Ἡ δὲ η' καὶ θ' ὡς ἐν περιπτώσει α' διετάχθησαν. Ἐκάστην ὅμως Τρίτην (ὡς καὶ τῷ Σαββάτῳ τῶν Ψυχῶν, τῷ Σαββάτῳ τῶν Ὀσίων Πατέρων καὶ τῇ Τρίτῃ τῆς Τυρινῆς) στιχολογεῖται καὶ ἡ β' ὡδὴ οὕτω: Μετὰ τὴν α' ὡδὴν ἄρχεται δὲ β' χορὸς φάλλειν Νόμου γραφέντος αὐθίς ὡδὴ Μωϋσέως. Πρόσεχε οὐρανὲ καὶ λαλήσω κτλ. Εἴτα δὲ α' χορὸς τὸν δεύτερον στίχον, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρις οὗ φάλλωσι πάντας τοὺς στίχους μέχρι τέλους τῆς ὡδῆς, ἄνευ ὅμως τοῦ Δόξα, καὶ νῦν. Μετὰ δὲ τὸν τελευταῖον στίχον, φάλλει δὲ β' χορὸς ἄνευ στίχου τὸν είρμὸν τῆς β' ὡδῆς τοῦ τριώδιου, καὶ δὲ α' χορὸς τὸν αὐτὸν ἄνευ στίχου. Εἴτα δὲ φάλλονται τὰ τροπάρια μετὰ τοῦ στίχου Δόξα σοι δὲ Θεὸς ἡμῶν δόξα σοι. Εἰς τὸ θεοτοκίον τοῦ πρώτου τριώδιου λέγεται δὲ στίχος Ὑπεραγία Θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς. Εἰς τὴν β' ὡδὴν τοῦ Ψυχοσαββάτου λέγεται δὲ στίχος Κύριε ἀνάπτανσον τὰς φυχὰς τῶν δούλων σου. Εἰς δὲ τὴν τῶν Ὀσίων πατέρων, δὲ στίχος Ὅσιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν. Εἰς δὲ τὰ δύο τελευταῖα τροπάρια τῆς β' ὡδῆς λέγονται στίχοι, τὸ Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν.

Σημειωτέον δὲ προσέτι ὅτι ἡ β' ὡδὴ οὐδέποτε ἄλλοτε στιχολογεῖται εἰμὴ μόνον ἐν τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, κατὰ τὸν ἐκτεθέντα τρόπον.

Τῇ Τετάρτῃ ἐκάστης ἐβδομάδος, ἡ μὲν α', δ', ε', σ' καὶ ζ' ὡδὴ, ὡς ἐν τῇ Δευτέρᾳ ἡ γ'. Ἡ δὲ γ', η' καὶ θ' ὡς ἐν περιπτώσει α'.

Τῇ Πέμπτῃ ἐκάστης ἐβδομάδος, ἡ μὲν α', γ', ε', σ' καὶ ζ' ὡς καὶ ἡ γ' ἐν τῇ Δευτέρᾳ, ἡ δὲ δ', η' καὶ θ' ὡς ἐν περιπτώσει α'.

Τῇ Παρασκευῇ ἐκάστης ἐβδομάδος, ἡ μὲν α', γ', δ', σ' καὶ ζ' ὡδὴ ὡς ἡ γ' ἐν τῇ Δευτέρᾳ, ἡ δὲ ε', η' καὶ θ' ὡς ἐν περιπτώσει α'.

Τῷ δὲ Β', Γ' καὶ Δ' Σαββάτῳ τῶν Νηστειῶν ἡ μὲν ζ', ζ', η' καὶ θ' ὡδὴ στιχολογεῖται ὡς ἐν περιπτώσει α' ἐλέχθη. Ἡ δὲ α', γ', δ' καὶ ε' ὡδὴ οὕτω: Ψάλλεται δὲ είρμὸς τῆς α' ὡδῆς ἄνευ στίχου, εἴτα δὲ β' χορὸς πάλιν τὸν αὐτὸν ἡ τὸ ἐπόμενον τροπάριον (κατὰ τὴν ποσότητα) ἄνευ στίχου. Εἴτα δὲ α' χορὸς τὸν στίχον Τῷ Κυρίῳ φσωμεν, ἐνδόξως γάρ δεδόξασται. Τότε ἔσπευσαν ἡγεμόνες Ἐδώμ κτλ. καὶ φάλλει τὸ ἐπόμενον τροπάριον. Ο β' χορὸς τὸν στίχον Ἐπιπέσοι ἐπ' αὐτοὺς καὶ τὸ ἔτερον τροπάριον. Καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τέλους τῶν στίχων. Οὕτω γίνεται καὶ ἐν τῇ γ', δ' καὶ ε' ὡδῇ. Λέγονται δηλονότι δὲ είρμὸς καὶ τὸ ἐπόμενον τροπάριον ἄνευ στίχου, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ δύτω τροπάρια λέγονται οἱ ἔξ τε-

λευταῖοι στίχοι τῆς ὠδῆς, καὶ εἶτα τὸ Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν. Προτάσσεται δὲ πρὸ τοῦ ἔκτου ἀπὸ τοῦ τέλους στίχου καὶ ἡ ἐπικεφαλὶς τῆς ὠδῆς, οὕτω:

Ἐν τῇ α' ὠδῇ, Τῷ Κυρίῳ ἔσωμεν, ἐνδόξως γάρ δεδόξασται. Τότε ἔσπευσαν ἡγεμόνες Ἐδώμ κτλ. μέχρι τέλους.

Ἐν τῇ γ' ὠδῇ, Ἀγιος εἶ Κύριε καὶ σὲ ὑμνεῖ τὸ πνεῦμά μου. Διδοὺς εύχὴν τῷ εὐχομένῳ κτλ. μέχρι τέλους.

Ἐν τῇ δ' ὠδῇ, Δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε. Διότι συκῆ οὐ καρποφορήσει κτλ. μέχρι τέλους.

Ἐν τῇ ε' ὠδῇ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰρήνην δὸς ἡμῖν. Πρόσθες αὐτοῖς κακὰ Κύριε κτλ. μέχρι τέλους.

Ἐν δὲ τῷ Σαββάτῳ τοῦ Ἀκαθίστου, ἡ μὲν α', γ', δ' καὶ ε' ὠδὴ στιχολογοῦνται κατὰ τὴν διάταξιν τῆς β' περιπτώσεως. Ἡ δὲ ζ', ζ', η' καὶ θ' ὡς ἐν περιπτώσει α' διετάχθη. Τοῦτ' αὐτὸν γίνεται καὶ ἐν μνήμῃ ἑορταζομένου ἀγίου τυχούση ἐν Σαββάτῳ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Ἐν δὲ τῷ Σαββάτῳ τοῦ ἀγίου Θεοδώρου, στιχολογοῦνται αἱ ὠδαὶ ὡς ἐν περιπτώσει β' διετάχθησαν, ἃτε μὴ φαλλομένου τετραῳδίου.

Οἰουδήποτε ἑορταζομένου ἀγίου ἡ μνήμη ἐὰν τύχῃ ἐν τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, ἔκτὸς Σαββάτου, ἡ στιχολογία τῶν ὠδῶν γίνεται ὡς ἄνω διετάχθη.

Ἐν δὲ τῇ Πέμπτῃ τοῦ Μεγάλου Κανόνος, φάλλεται ὁ μέγας κανῶν· καὶ οἱ μὲν εἱρμοὶ αὐτοῦ φάλλονται ἄνευ στίχου, πρὸ δ' ἐκάστου τροπαρίου φάλλεται ὁ στίχος Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς ἐλέησόν με καὶ ποιοῦνται καὶ γ' μικραὶ μετάνοιαι. Οὐδεὶς δὲ στίχος λέγεται ἐκ τῶν ὠδῶν τοῦ Ψαλτηρίου. Μόνον ἐν τῇ δ' ὠδῇ, τῇ η' καὶ τῇ θ' ἔνθα ὑπάρχουσι τριώδια στιχολογοῦνται αἱ ὠδαὶ τοῦ Ψαλτηρίου οὕτω: Ψάλλονται οἱ στίχοι ἐναλλάξ ὑπὸ τῶν χορῶν ἐν ἐκάστῃ ἐξ αὐτῶν ἄνευ τροπαρίων, ἐν μὲν τῇ δ' ὠδῇ μέχρι τοῦ ταράσσοντας ὅδατα πολλά, ἐν δὲ τῇ η' μέχρι τοῦ νύκτες καὶ ἡμέραι τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυφοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ ἐν τῇ θ' μέχρι τοῦ Δαυΐδ τοῦ παιδός αὐτοῦ. Εἰς δὲ τοὺς ι' τελευταίους στίχους ἐκάστης ὠδῆς φάλλονται τὰ τροπάρια τῶν τριώδιων μετὰ τοῦ εἱρμοῦ τοῦ πρώτου ἐξ αὐτῶν. Ἡτοι τὰ τριώδια φάλλονται ἐν μὲν τῇ δ' ὠδῇ ἀπὸ τοῦ στίχου Ἐφυλαξάμην καὶ ἐπτοήθη ἡ καρδία μου, ἐν δὲ τῇ η' ὠδῇ ἀπὸ τοῦ στίχου Εὐλογεῖτε γῆ, ὅρη καὶ βουνοί, καὶ ἐν τῇ θ' ἀπὸ τοῦ στίχου Καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ στίχος Εὐλογοῦμεν Πατέρα, Υἱὸν οὐ λέγεται εἰς τὰ τριώδια, ἀλλ' εἰς τὸ προτελευταῖον τροπάριον τῆς η' ὠδῆς τοῦ Μεγάλου Κανόνος. Εἰς δὲ τὰ τριώδια

καὶ ἐν τῇ η' καὶ ἐν τῇ δ' καὶ ἐν τῇ θ' ὡδῇ λέγονται οἱ στίχοι Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν, εἰς τὰ δύο τελευταῖα τροπάρια τοῦ δευτέρου τριῳδίου.

ε) Ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς, τῆς Ὑφώσεως τοῦ Σταυροῦ, τῶν Χριστουγέννων, τῆς χς' Δεκεμβρίου, τῆς Περιτομῆς, τῶν Θεοφανείων, τῆς ζ' Ιανουαρίου, τῆς Μεταμορφώσεως, τοῦ Λαζάρου, τῶν Βαΐων, καθ' ἄπασαν τὴν Μεγάλην Ἐβδομάδα, τῇ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα, ἐν ὅλῃ τῇ Διακαιινησίμῳ Ἐβδομάδι, τῇ Κυριακῇ τοῦ Θωμᾶ, τῶν Μυροφόρων, τοῦ Παραλύτου, τῆς Σαμαρείτιδος καὶ τοῦ Τυφλοῦ, τῇ Τετάρτῃ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς, ἐν τῇ Ἀναλήφει, τῇ Πεντηκοστῇ καὶ τῇ Δευτέρᾳ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἐν οἰαδήποτε ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος καὶ ἐὰν τύχωσιν αἱ ἐπτὰ πρῶται, —ώσαύτως ἐν ταῖς θεομητορικαῖς ἑορταῖς τῆς Γεννήσεως, τῶν Εἰσοδίων, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τῆς Κοιμήσεως —, πρὸς δὲ καὶ ἐν ταῖς ἀποδόσεσι τῶν θεομητορικῶν καὶ τῶν δεσποτικῶν (πλὴν τῆς ἀποδόσεως τοῦ Θωμᾶ, τῶν Μυροφόρων, τοῦ Παραλύτου, τῆς Σαμαρείτιδος καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ), ἐὰν τύχωσιν αἱτε θεομητορικαὶ καὶ αἱ ἀποδόσεις αὐτῶν τε καὶ τῶν δεσποτικῶν ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἡμέρᾳ ἐκτὸς Κυριακῆς, —ἐν αὐταῖς γοῦν ταῖς ἡμέραις οὕτε στιχολογίᾳ τῶν ὡδῶν γίνεται, οὕτε πρὸ τῶν τροπαρίων τῶν κανόνων φάλλονται στίχοι ἐκ τῶν ὡδῶν. 'Ἄλλ' οἱ μὲν εἰρμοὶ φάλλονται ἄνευ στίχου, εἰς δὲ τὰ δύο τελευταῖα τροπάρια ἐκάστης ὡδῆς λέγονται οἱ στίχοι Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν, πλὴν τῆς η' ὡδῆς, ἐν ᾧ ἀντὶ τοῦ Δόξα λέγεται τὸ Εὐλογοῦμεν Πατέρα, Υἱόν καὶ ἄγιον Πνεῦμα τὸν Κύριον, καὶ εἰς τὸ ἐπόμενον τροπάριον τὸ Καὶ νῦν. 'Ἐν δὲ τοῖς μεταξὺ εἰρμοῦ καὶ τῶν δύο τελευταίων τροπαρίων λοιποῖς πᾶσι τροπαρίοις ἐκάστης ὡδῆς προτάσσονται οἱ ἔξης στίχοι. Εἰς ἀναστάσιμα τροπάρια, δι στίχος Δόξα τῇ ἀγίᾳ ἀναστάσει σου Κύριε. Εἰς τὰ τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν, δι στίχος Δόξα σοι δι Θεὸς ἡμῶν δόξα σοι. Εἰς τὰ τῶν θεομητορικῶν καὶ εἰς τὰ θεοτοκία ἐν γένει, τὸ Ὑπεραγία Θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς. Εἰς τὰ τῆς Ὑφώσεως Σταυρὲ τοῦ Χριστοῦ σῶσον ἡμᾶς τῇ δυνάμει σου. 'Ἐὰν δὲ συντύχῃ καὶ ἄγιον μνήμη, λέγεται εἰς τὰ τροπάρια αὐτοῦ δι στίχος 'Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, ᾧ Ἀπόστολε τοῦ Χριστοῦ, ᾧ Ὁσιε, ᾧ Ἀρχάγγελε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπέρ ἡμῶν.

ς) Ἐὰν αἱ ἀποδόσεις τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν, ᾧ αὐταὶ αὗται αἱ θεομητορικαὶ ἑορταὶ τύχωσιν ἐν Κυριακῇ, ἐν ἐκάστῃ ὡδῇ λέγονται οἱ ιβ' στίχοι ἔξι ἐκάστης ὡδῆς τοῦ Ψαλτηρίου ὡς ἐν περιπτώσει β' διετάχθησαν. 'Ἄλλ' ἐν αἷς ἑορταῖς ὑπάρχουσι μεγαλυνάρια ἐν τῇ θ' ὡδῇ, καταλιμπάνονται μόνον οἱ τῆς θ' ὡδῆς στίχοι, καὶ ἀντ' αὐτῶν προτάσσεται ἐν τῇ ἀναστασίμῳ ἐνάτῃ δι στίχος Δόξα τῇ ἀγίᾳ ἀναστάσει σου

Κύριε, πρὸ δ' ἔκάστου τροπαρίου τῆς θ' ὥδης τῆς ἑορτῆς προτάσσονται τὰ μεγαλυνάρια αὐτῆς. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ γίνεται καὶ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν Τριῶν Τεραρχῶν τῇ λ' Ἰανουαρίου, ἐν οἰδότητε ἡμέρᾳ καὶ ἐὰν τύχῃ, καθότι ἐν τῇ θ' ὥδῃ κεῖνται μεγαλυνάρια.

ζ) Πάντα τὰ περὶ στιχολογίας τῶν ὡδῶν λεχθέντα δύνανται νὰ συγχεφαλαιωθῶσιν ἐν τοῖς ἐπομένοις:

Τρεῖς κυρίως τρόποι στιχολογίας τῶν ὡδῶν ὑπάρχουσι. Εἰς μὲν ὅταν λέγωμεν πάντας τοὺς στίχους τῆς ὥδης, ὅτε καὶ λέγομεν ὅτι στιχολογεῖται Τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν. Ἐτερος δὲ ὅταν λέγωμεν μόνον στίχους τινὰς ἔξι ἔκάστης ὥδης κατὰ τὴν ποσότητα τῶν τροπαρίων, ὅτε καὶ λέγομεν ὅτι Τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν οὐ στιχολογεῖται. Καὶ τρίτος ὅταν οὐδένα στίχον ἐκ τῶν ὡδῶν λέγωμεν, ἀλλὰ προτάσσομεν ἰδίους στίχους πρὸ τῶν τροπαρίων τῶν κανόνων.

"Ἐν τε τῷ πρώτῳ καὶ τῷ δευτέρῳ τρόπῳ, ἐν ἔκάστῃ ὥδῃ μετὰ τοῦ πρώτου λεγομένου στίχου αὐτῆς συνάπτεται προτάσσομένη αὐτοῦ καὶ ἡ ἐπικεφαλὶς τῆς ὥδης. Προσέτι δὲ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τρόποις λογίζονται ὡς στίχοι ἀριθμούμενοι μετ' αὐτῶν καὶ οἱ δύο τελευταῖοι λεγόμενοι, ἢτοι τὸ Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν.

Καὶ ὅταν μὲν στιχολογῆται Τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν, φάλλονται πάντες οἱ στίχοι ἔκάστης ὥδης, μεθ' ἔκαστον δὲ ἐκ τῶν τελευταίων ιδ' στίχων αὐτῆς φάλλονται καὶ διερμὸς καὶ τὰ τροπάρια τῆς δμωνύμου ὥδης τῶν κανόνων.

"Οτε δὲ οὐ στιχολογεῖται Τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν, ἐν ἔκάστῃ ὥδῃ φάλλεται διερμὸς καὶ τὸ ἐπόμενον τροπάριον ἄνευ στίχου, τὰ δὲ ὑπόλοιπα τροπάρια μετὰ ἀναλόγων στίχων ἐκ τῆς ὥδης, οἵτινές εἰσιν οἱ ἔξης: 'Ἐὰν μὲν ἡ ὥδη γίνηται εἰς ιδ', στίχοι λέγονται οἱ δ' πρῶτοι καὶ οἱ η' τελευταῖοι· ἐὰν ἡ ὥδη γίνεται εἰς ιβ', λέγονται οἱ β' πρῶτοι καὶ οἱ η' τελευταῖοι· ἐὰν ἡ ὥδη γίνηται εἰς ι', λέγονται μόνον οἱ η' τελευταῖοι· ἐὰν ἡ ὥδη γίνηται εἰς η', λέγονται μόνον οἱ ζ' τελευταῖοι· καὶ τέλος ἐὰν ἡ ὥδη γίνηται εἰς ζ', λέγονται μόνον οἱ δ' τελευταῖοι στίχοι ἔκάστης ὥδης.

Σημειωτέον προσέτι ὅτι οἱ εἰς τὸ τέλος τῆς η' ὥδης στίχοι Εὐλογοῦμεν Πατέρα, Υἱὸν καὶ ἄγιον Πνεῦμα, τὸν Κύριον, καὶ διαίνοιμεν, εὐλογοῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν τὸν Κύριον, οὐ συγκαταριθμοῦνται εἰς τοὺς ἄνω εἰρημένους στίχους, καθότι διενέκτηται πρῶτος αὐτῶν λέγεται ἀείποτε ἐν τῇ η' ὥδῃ ἀντὶ τοῦ Δόξα, δὲ δεύτερος προτάσσεται πάντοτε πρὸ τῆς καταβασίας τῆς η' ὥδης ἢ τοῦ ἀντὶ καταβασίας φαλλομένου εἰρμοῦ αὐτῆς.

Ἐν τῇ ε' ὡδῇ οἱ στίχοι Διὰ τὸν φόβον σου καὶ Οὐ πεσούμεθα λέγονται πάντοτε συνηνωμένοι καὶ ἀποτελοῦσιν ἔνα στίχον ὡσαύτως ἐν τῇ αὐτῇ ὡδῇ, οἱ ἔτεροι δύο Ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ καὶ Ἡ γὰρ δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἀποτελοῦσιν ἔνα στίχον ὅμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ θ' ὡδῇ ἔνα στίχον ἀποτελοῦσιν οἱ δύο Καθὼς ἐλάλησε καὶ Σωτηρίαν ἐξ ἔχθρῶν ἡμῶν. Τούναντίον ἐν τῇ ζ' ὡδῇ δὲ στίχος Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ διαιρεῖται εἰς δύο καὶ ἀποτελεῖ δύο στίχους λεγομένους κεχωρισμένους, καὶ δὲ μὲν εἰς ἐστιν Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὴν φυχὴν μου τοῦ Κυρίου ἐμνήσθην, δὲ δὲ ἔτερος Καὶ ἔλθοι πρὸς σὲ ἡ προσευχὴ μου πρὸς ναὸν τὸν ἄγιον σου.

η) Οἱ ἐν τοῖς ἀποδείπνοις, ἡ ἐν ἄλλαις περιστάσεσιν, ἔκτὸς τοῦ ὅρθρου, φαλλόμενοι κανόνες, λέγονται ἀνευ στιχολογίας τῶν ὡδῶν, εἰ μὴ μόνον μετὰ τῶν στίχων οἵτινες ἀνεγράφησαν ἐν τῇ ε' περιπτώσει, καὶ ἐν κεφαλ. Γ' § 4. Πάντοτε δὲ εἰς τὰ δύο τελευταῖα τροπάρια λέγομεν ἐν ἐκάστῃ ὡδῇ τοὺς στίχους Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν. Ἐν δὲ τῇ η' ὡδῇ ἡ τὸ Δόξα ἡ τὸ ἀντ' αὐτοῦ σύνηθες Εὐλογοῦμεν Πατέρα, Γίδην, κατὰ βούλησιν.

θ) Ἡ α', γ', ε', ζ' καὶ θ' ὡδὴ ἀρχεται ἐκ δεξιῶν, ἡ δὲ β', δ', ε' καὶ η' ἐξ ἀριστερῶν.

17. Κανόνες

Κανόνες φάλλονται ἐν τῷ ὅρθρῳ, ἐν τοῖς ἀποδείπνοις, ἐν τῷ μεσονυκτικῷ τῆς Κυριακῆς καὶ εἰς διαφόρους περιστάσεις.

Ἐκαστος κανὼν ἀποτελεῖται ἐξ ὀκτὼ ὡδῶν, ἢτοι τῆς πρώτης, τῆς τρίτης, τῆς τετάρτης, τῆς πέμπτης, τῆς ἔκτης, τῆς ἐβδόμητος, τῆς ὅγδοης καὶ τῆς ἑνάτης ὡδῆς· ἡ δὲ δευτέρα λείπει, καὶ μόνον εἰς τοὺς κανόνας τοῦ πρὸ τῆς Ἀπόκρεω Σαββάτου τῶν Ψυχῶν, τοῦ Σαββάτου τῶν Ὁσίων Πατέρων καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Κανόνι ὑπάρχει β' ὡδή.

Ἐν τῇ Μεγάλῃ ὅμιλῳ Τεσσαρακοστῇ καθ' ἐκάστην, πλὴν Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Τριψδίῳ κανόνες δλόχληροι, ἀλλὰ μόνον τρεῖς ὡδαί ἐξ αὐτοῦ, διὸ καὶ τριψδια ἐκλήθησαν (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς βίβλου). Καὶ καθ' ἐκάστην μὲν Δευτέραν ὑπάρχει ἡ α', η' καὶ θ' ὡδή, ἐκάστην Τρίτην ἡ β', η' καὶ θ', ἐκάστην Τετάρτην ἡ γ', η' καὶ θ', ἐκάστην Πέμπτην ἡ δ', η' καὶ θ', καὶ ἐκάστην Παρασκευὴν ἡ ε', η' καὶ θ'. Ἐν ἐκάστῳ δὲ Σαββάτῳ (πλὴν τοῦ τοῦ ἀγίου Θεοδώρου) ὑπάρχουσι τέσσαρες ὡδαί, διὸ καὶ τετραψδια καλοῦνται, ἢτοι ἡ ζ', ζ', η' καὶ θ' ὡδή. Ὡσαύτως τριψδια φάλλονται ἐν τοῖς ὅρθροις τῆς Μεγάλης Δευτέρας, Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς· ἐν δὲ τῇ Μεγάλῃ Τρίτῃ λέγεται μόνον

διώδιον, ήτοι ή η' καὶ ή θ' ώδη. Τριώδια ὥσαύτως λέγονται ἐν τοῖς ἀποδείπνοις τῶν προεορτίων τῶν Χριστουγέννων, τῶν Φώτων, τῆς Μεγάλης Ἐβδομάδος, καὶ ἐν τῷ ὅρθρῳ τῆς παραμονῆς τῆς Μεταμορφώσεως.

Ἐκάστη ώδὴ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ εἰρμοῦ καὶ τῶν τροπαρίων. Καὶ εἰς μὲν τοὺς κανόνας τῶν ἀγίων τὸ τελευταῖον τροπάριον ἐκάστης ώδῆς ἐστι θεοτοκίον, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τοὺς δεσποτικοὺς καὶ θεομητορικοὺς κανόνας, εἰς οὓς δὲν ὑπάρχουσι θεοτοκία.

“Οταν ἀναγινώσκηται ἡ φάλληται εἰς κανὼν μόνον, φάλλεται πρῶτον ὁ εἰρμὸς ἐν ἐκάστῃ ώδῃ.” Οταν δὲ φάλλωνται δύο ἡ καὶ περισσότεροι κανόνες, τότε φάλλεται ὁ εἰρμὸς μόνον τοῦ πρώτου κανόνος, εἴτα τὰ τροπάρια αὐτοῦ, μεθ' ὅ ἡ δμώνυμος ώδὴ τοῦ δευτέρου κανόνος καὶ τοῦ τρίτου, ἀλλ' ἄνευ εἰρμῶν. Οὕτω δὲ φάλλονται καὶ αἱ λοιπαὶ ώδαι κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν αὐτῶν σειράν. Μόνον κατ' ἔξαίρεσιν ἐν ταῖς ἑορταῖς τῶν Χριστουγέννων, Θεοφανείων, Πεντηκοστῆς, ἐν τῇ Κοιμήσει, ἐν τῇ θ' ώδῃ τῆς Υψώσεως, καὶ ὁσάκις συμπίπτωσιν δύο ἑορταὶ ἐκ τῶν μεγάλων δμοῦ (ώς Εὐαγγελισμὸς καὶ Βαΐων), ἡ συμπίπτη θεομητορικὴ ἑορτὴ ἡ ἀπόδοσις αὐτῆς ἡ δεσποτικῆς ἐν Κυριακῇ, τότε φάλλεται ἐκάστη ώδὴ μετὰ τῶν εἰρμῶν καὶ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ κανόνι, ἐστιν δ' ὅτε καὶ ἐν τῷ τρίτῳ.

Ταῦτα δὲ γίνονται ἐν τῷ ὅρθρῳ, εἰς δὲ τὰς ἄλλας περιστάσεις πάσας, ὁσάκις φάλληται κανὼν, φάλλεται ἄνευ τῶν εἰρμῶν. Μόνον κατ' ἔξαίρεσιν μετὰ τῶν εἰρμῶν φάλλονται τὰ τριώδια καὶ οἱ κανόνας τῶν ἀποδείπνων τῶν προεορτίων τῆς Χριστουγεννήσεως, τῶν Θεοφανείων, οἱ κανόνες τῶν ἀποδείπνων τῆς Καθαρᾶς Ἐβδομάδος καὶ τὰ τριώδια τῶν ἀποδείπνων τῆς Μεγάλης Δευτέρας καὶ Μεγάλης Τρίτης.

‘Οσάκις τὰ τροπάρια τῆς ώδῆς παρίσταται ἀνάγκη ἵνα γίνωσι περισσότερα ἀφ' ὅσα εἰσί, διπλασιάζομεν ἡ τριπλασιάζομεν ἡ πενταπλασιάζομεν ἡ καὶ ἔξαπλασιάζομεν ἔκαστον αὐτῶν. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ὁ εἰρμὸς ἐν ἐκάστῃ ώδῇ οὐδέποτε λέγεται περισσότερον, ἡ ἀπαξ, ἡ δίς· τὰ δὲ ἐπισφραγιστικά θεοτοκία τῆς ώδῆς μόνον ἀπαξ. Τὰ λοιπὰ τροπάρια δύνανται κατὰ τὴν ἀνάγκην λεχθῆναι ἐκ δευτέρου, ἡ ἐκ τρίτου, ἡ τετράκις, ἡ πεντάκις, ἡ καὶ ἔξακις ἔκαστον.

“Οταν φάλληται μόνον εἰς κανὼν λέγονται πᾶσαι αἱ ώδαι αὐτοῦ κατὰ σειράν” ὅταν ὅμως πρόκειται ἵνα φαλῶσι πλείονες κανόνες τοῦ ἐνός, τότε φάλλεται ἡ α' ώδὴ τοῦ πρώτου κανόνος, εἴτα ἡ α' ώδὴ τοῦ δευτέρου κανόνος, ἡ αὐτὴ ώδὴ τοῦ τρίτου κτλ. Ωσαύτως καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς

ώδαις, λεγομέναις κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν αὐτῶν σειράν.

Ἐν ἑκάστῃ ὡδῇ τῶν κανόνων τοῦ ὅρθρου, τὰ τροπάρια τῶν κανόνων μετὰ τοῦ εἰρμοῦ δφείλουσι γίνεσθαι ιδ', ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τῶν μεθεόρτων, ὅτε γίνονται ὡς ἐν ταῖς περὶ αὐτῶν διατάξεις διαλαμβάνεται.

Εἰς τοὺς κανόνας τοὺς εἰς οἰανδήποτε ἄλλην περίστασιν φαλλομένους οὐχ ἔστιν ὥρισμένη ἡ ποσότης τῶν τροπαρίων ἑκάστης ὡδῆς. Μόνον ἀνάγκη ἔστιν, ἵνα ἐν ἑκάστῃ ὡδῇ ὥσιν ἄρτια τὰ τροπάρια, διὸ καὶ ἐὰν ὥσι γ' δευτεροῦμεν τὸ πρῶτον ἵνα γίνωσι τέσσαρα, ἐὰν ὥσι ε' δευτεροῦμεν τὸ πρῶτον ἵνα γίνωσιν ἔξ, καὶ οὕτω καθεξῆς· ἐὰν δὲ ὥσιν ἄρτια, οὐδὲν διπλασιάζομεν.

Εἰς τὰς μνήμας τῶν ἑορταζομένων ἀγίων, ἐν αἷς οὐ φάλλεται Παρακλητική, ὅταν τύχωσιν ἑκτὸς Κυριακῆς, προεορτίων, μεθεόρτων καὶ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἐν τῷ ὅρθρῳ φάλλεται δὲ κανὼν τῆς Θεοτόκου Πολλοῖς συνεχόμενος πειρασμοῖς (ἥτοι δὲ τῆς μικρᾶς παρακλήσεως) μετὰ τῶν εἰρμῶν εἰς ζ' καὶ δὲ τοῦ ἀγίου εἰς η'. Μόνον ἐν ταῖς μνήμαις τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου (Σεπτεμβρίου χς'), ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἀγίου Νικολάου, Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ ἀγίου Παντελεήμονος, ὑπάρχει δι' ἑκάστην αὐτῶν ἰδίος κανὼν τῆς Θεοτόκου, ὡς ἀναγράφεται ἐν τοῖς Μηναίοις. Ἐν δὲ ταῖς μνήμαις τοῦ Γενεθλίου τοῦ Προδρόμου, καὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων τῶν τε κορυφαίων καὶ τῶν δώδεκα (χθ' καὶ λ' Ἰουνίου), ἐν τῷ ὅρθρῳ κανὼν τῆς Θεοτόκου οὐ φάλλεται (ἐκτὸς ἐὰν τύχωσιν ἐν Κυριακῇ), ἀλλὰ λέγεται δὲ πρῶτος κανὼν τοῦ ἀγίου μετὰ τῶν εἰρμῶν εἰς η' καὶ δεύτερος ἄνευ τῶν εἰρμῶν εἰς ζ'.

18. Καταβασίαι

Ἐν πάσαις ταῖς Κυριακαῖς ἀνεξαιρέτως, ἐν ταῖς δεσποτικαῖς καὶ θεομητορικαῖς ἑορταῖς καὶ ταῖς ἀποδόσεσιν αὐτῶν καὶ ἐν αἷς μνήμαις ἀγίων οὐ φάλλεται κανὼν Παρακλητικῆς ὡς ἔχόντων πλήρη ἀκολουθίαν, ἥτοι εἰς η' ἑορταζομένων, προσέτι εἰς τὰ δύο Σάββατα τῶν Ψυχῶν, εἰς τὸ Σάββατον τῶν Ὁσίων Πατέρων, καὶ μεθ' ἑκάστην ὡδὴν τοῦ Τριῳδίου ἐν τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, φάλλονται καταβασίαι.

Καταβασίαι εἰσὶν εἰρμοὶ τῶν κανόνων. Ψάλλονται δὲ οὕτω: Ἀφοῦ φαλῇ ἑκάστῃ ὡδῇ ἐξ τοῦ κανόνος τοῦ ὅρθρου φάλλεται εἰς τὸ τέλος αὐτῆς καὶ ἡ καταβασία αὐτῆς. Καὶ ἄλλοτε μέν ἔστιν ἀνὰ μία καταβασία δι' ἑκάστην ὡδήν, ὅτε αἱ καταβασίαι λέγονται ἀπλαῖ ἥ μοναί. Ἀλλοτε δ'

εἰσὶν ἀνὰ δύο καταβασίαι ὡρισμέναι δι' ἐκάστην ὡδῆν, δτε καὶ διπλαῖ λέγονται. Καὶ ὅτε μὲν αἱ καταβασίαι εἰσὶ μοναὶ, μεθ' ἐκάστην ὡδῆν φάλλει τὴν καταβασίαν δὲ ἐναρξάμενος τῆς ὡδῆς χορός. "Οτε δ' εἰσὶ διπλαῖ αἱ καταβασίαι, τότε μεθ' ἐκάστην ὡδῆν φάλλει τὴν πρώτην καταβασίαν δὲ ἐναρξάμενος τῆς ὡδῆς χορός, τὴν δὲ δευτέραν δὲ τερος.

Πρὸ τῆς καταβασίας τῆς η' ὡδῆς δείποτε λέγεται δ τελευταῖος στίχος τῆς η' ὡδῆς ἐκ τῆς στιχολογίας τῶν ὡδῶν, ἦτοι τὸ Αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν τὸν Κύριον. Ἐὰν δὲ ὡσι διπλαῖ αἱ καταβασίαι, λέγεται δ στίχος οὗτος μόνον πρὸ τῆς πρώτης καταβασίας τῆς η' ὡδῆς· δὲ δευτέρα φάλλεται ἄνευ στίχου. Πασῶν τῶν λοιπῶν ὡδῶν αἱ καταβασίαι, εἴτε μοναὶ εἰσὶ, εἴτε διπλαῖ, λέγονται ἄνευ οὐδενὸς στίχου.

'Οσάκις λοιπὸν δὲ ἡμέρα ἔχῃ καταβασίαις, εἰσὶν αὗται αἱ ἐπόμεναι:

α) 'Απὸ τῆς κδ' Αὔγουστου μέχρι τῆς κα' Σεπτεμβρίου, αἱ καταβασίαι Σταυρὸν χαράξας μοναὶ καὶ μόνη δὲ τῆς θ' ὡδῆς διπλῆ.

β) 'Απὸ τῆς κβ' Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς ζ' Νοεμβρίου μοναὶ, αἱ Ανοίξω τὸ στόμα μου.

γ) 'Απὸ τῆς η' Νοεμβρίου μέχρι τῆς κ' τοῦ αὐτοῦ αἱ Ανοίξω τὸ στόμα μου, ἀλλ' ἐν τῇ α', γ', ε' καὶ θ' ὡδῇ προστίθενται τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Εἰσόδου, ὡς ἀναγράφονται ἐν τοῖς Μηναίοις.

δ) 'Απὸ τῆς κα' Νοεμβρίου μέχρι τῆς κδ' Δεκεμβρίου, αἱ Χριστὸς γεννᾶται, μοναὶ.

ε) Τῇ κε' καὶ τῇ λα' Δεκεμβρίου, αἱ Χριστὸς γεννᾶται, καὶ Ἐσωσε λαόν, διπλαῖ.

ζ) 'Απὸ τῆς κς' Δεκεμβρίου μέχρι τῆς λ' τοῦ αὐτοῦ, αἱ Ἐσωσε λαόν, μοναὶ.

ζ) Τῇ α', τῇ ζ' καὶ τῇ ιδ' Ιανουαρίου, αἱ Βυθοῦ ἀνεκάλυψε πυθμένα, καὶ Στίβει θαλάσσης, διπλαῖ.

η) 'Απὸ τῆς β' μέχρι τῆς ε' Ιανουαρίου, αἱ Βυθοῦ ἀνεκάλυψε, μοναὶ.

θ) 'Απὸ τῆς ζ' μέχρι τῆς ιγ' Ιανουαρίου, αἱ Στίβει θαλάσσης, μοναὶ.

ι) 'Απὸ τῆς ιε' Ιανουαρίου μέχρι τῆς ἀποδόσεως τῆς Υπαπαντῆς, αἱ Χέρσον ἀβυσσοτόχον, μοναὶ.

ια) Μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς Υπαπαντῆς μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Τριωδίου, αἱ Ανοίξω τὸ στόμα μου.

ιβ) Τῇ Κυριακῇ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου καὶ τῇ τῆς Τυρινῆς, εἰ μὲν ἀπεδόθη ἡ ἐορτὴ τῆς Υπαπαντῆς, αἱ Ως ἐν ἡπείρω πεζεύσας, εἰ δὲ μή, αἱ Χέρσον ἀβυσσοτόχον.

ιγ) Τῇ Κυριακῇ τοῦ Ασώτου, εἰ μὲν ἀπεδόθη ἡ ἐορτὴ τῆς

Τυπαπαντῆς, αἱ Τὴν Μωσέως ὡδῆν εἱ δὲ μή, αἱ Χέρσον ἀβυσσοτόχον.

ιδ) Τῷ Σαββάτῳ τῶν Ψυχῶν πάντοτε αἱ Ἀσμα ἀναπέμφωμεν λαοί.

ιε) Τῇ Κυριακῇ τῆς Ἀπόκρεω, εἱ μὲν ἀπεδόθη ἡ Τυπαπαντή, αἱ Βοηθός καὶ σκεπαστής, εἱ δὲ μή, αἱ Χέρσον ἀβυσσοτόχον.

ις) Τῷ Σαββάτῳ τῶν Ὀσίων Πατέρων, εἱ μὲν ἀπεδόθη ἡ τῆς Τυπαπαντῆς ἑορτή, αἱ Ἀσμα ἀναπέμφωμεν λαοί· εἱ δὲ μή, αἱ Χέρσον ἀβυσσοτόχον.

ιζ) Ἐὰν τύχῃ ἄγιος ἑορταζόμενος ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου μέχρι τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς, ἐκτὸς Κυριακῆς, εἱ μὲν ἀπεδόθη ἡ ἑορτὴ τῆς Τυπαπαντῆς, φάλλονται αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου· εἱ δὲ μή, αἱ Χέρσον ἀβυσσοτόχον.

ιη) Τῷ Σαββάτῳ τοῦ ἄγίου Θεοδώρου, αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου.

ιθ) Τῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας, αἱ Θαλάσσης τὸ Ἐρυθραῖον πέλαγος.

ικ) Τῇ Κυριακῇ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, αἱ Ὁ θειότατος προετύπωσε.

ικα) Τῇ Β', Δ' καὶ Ε' Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν, αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου.

ικβ) Καθ' ἐκάστην ἐν τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, ἐν αἷς ὡδαῖς ὑπάρχει τριώδιον λέγομεν καταβασίαν τὸν εἰρμὸν τοῦ δευτέρου τριώδιου.

ικγ) Τῷ Σαββάτῳ τοῦ Ἀκαθίστου, αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου μέχρι τῆς εἰς ὡδῆς, ἀπ' αὐτῆς δὲ οἱ εἰρμοὶ τοῦ δευτέρου τετραώδιου.

ικδ) Ἐὰν ἄγιον μνήμη ἑορταζομένου τύχῃ ἐν τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, εἱ μέν ἔστι Κυριακή, φάλλονται αἱ ἄνω ῥήθεῖσαι· εἱ δὲ ἔστιν ἄλλη ἡμέρα πλὴν Κυριακῆς φάλλονται αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου, ἐν αἷς δὲ ὡδαῖς ἔστι τριώδιον φάλλεται ὡς καταβασία δε εἰρμὸς τοῦ δευτέρου τριώδιου. Ἐκτὸς τοῦ Σαββάτου τοῦ ἄγίου Θεοδώρου καὶ τοῦ Ἀκαθίστου, ἐν οἷς ὅταν τύχῃ καὶ ἄγιον μνήμη φάλλονται αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου, ἐν πάσαις ταῖς ὡδαῖς, ὡς καταλιμπανομένων τῶν τετραώδιων.

ικε) Τῷ Σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου, αἱ Τυράν διοδεύσας.

ικζ) Τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων, αἱ Ωφθησαν αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου.

ικζ) Τῇ ἄγιος καὶ Μεγάλῃ Ἐβδομάδι, οἱ εἰρμοὶ τῶν τριώδιων ἡ τοῦ κανόνος (ὅ, τι ἀν ἔχοι) ἐκάστης ἡμέρας φάλλονται καὶ ὡς καταβασίαι μετὰ τὸ τέλος ἐκάστης ὡδῆς.

ικη) Ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς ἀποδόσεως αὐτοῦ, αἱ Ἀναστάσεως ἡμέρα. Παρεμπιπτόντως ὅμως φάλλονται τῇ Τετάρτῃ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς μέχρι τῆς ἀποδόσεως αὐτῆς (πλὴν τῆς Κυριακῆς τῆς

Σαμαρείτιδος) αἱ Θάλασσαν ἐπηξας. Τῇ δὲ Κυριακῇ, Δευτέρᾳ καὶ Τρίτῃ τοῦ Τυφλοῦ, αἱ Τῷ Σωτῆρι Θεῷ.

κθ) Ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, φάλλονται οἱ εἱρμοὶ τοῦ κανόνος αὐτῆς, ἥτοι αἱ Ἀνοίξα τὸ στόμα μου. Κατὰ τὰς διαφόρους ὅμιλος περιπτώσεις τῆς ἑορτῆς ἐναλλάσσονται καὶ αἱ καταβασίαι ὡς διεξοδικῶς ἐν ταῖς περὶ αὐτῆς διατάξεσι διαλαμβάνεται.

λ) Ἀπὸ τῆς Πέμπτης τῆς Ἀναλήφεως μέχρι τῆς ἀποδόσεως τῆς Πεντηκοστῆς, αἱ Θείω καλυφθείς, μοναί.

λα) Τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς αἱ Πόντῳ ἐκάλυψε, καὶ Θείω καλυφθείς, διπλαῖ.

λβ) Τῷ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς Σαββάτῳ τῶν Ψυχῶν παρεμπιπτόντως φάλλονται αἱ Ὡς ἐν ἡπείρῳ πεζεύσας.

λγ) Ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τῶν ἀγίων Πάντων μέχρι τῆς χεὶς Ἰουλίου, αἱ Ἀνοίξα τὸ στόμα μου.

λδ) Ἀπὸ τῆς χεὶς Ἰουλίου μέχρι τῆς εἰς Αὔγουστου, αἱ Χοροὶ Ἰαραήλ. Τῇ αἱ ὅμιλος Αὔγουστου παρεμπιπτόντως, αἱ Σταυρὸν χαράξας.

λε) Ἀπὸ τῆς σ' μέχρι τῆς ιγ' Αὔγουστου, αἱ Σταυρὸν χαράξας.

λζ) Τῇ ιδ' Αὔγουστου (εἴ ἐστι Κυριακή) αἱ Ἀνοίξα τὸ στόμα μου, μετὰ τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς Κοιμήσεως ἐν τῇ α', γ', ε' καὶ θ' ὡδῆ.

λζ) Τῇ ιε' καὶ χγ' Αὔγουστου, αἱ Πεποιχιλμένη τῇ θείᾳ δόξῃ, καὶ Ἀνοίξα τὸ στόμα μου μετὰ τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς Κοιμήσεως, διπλαῖ.

λη) Ἀπὸ τῆς ις' μέχρι τῆς χβ' Αὔγουστου, αἱ Πεποιχιλμένη τῇ θείᾳ δόξῃ, μοναί.

19. Οἱ ἀντὶ καταβασιῶν εἱρμοὶ

Ἐν αἷς ἡμέραις οὐ φάλλονται καταβασίαι, φάλλονται ἀντ' αὐτῶν τεσσάρων ὡδῶν εἱρμοὶ οὕτω: Μετὰ τὸ τέλος τῆς γ' ὡδῆς φάλλεται δὲ εἱρμὸς τῆς γ' ὡδῆς τοῦ τελευταίου κανόνος τῆς ἡμέρας. Είτα μετὰ τὸ τέλος τῆς σ' ὡδῆς φάλλεται πάλιν δὲ εἱρμὸς τοῦ τελευταίου τῆς ἡμέρας κανόνος. Ωσαύτως καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς η' ὡδῆς, καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς θ'. Καὶ ἐν τοῖς εἱρμοῖς δὲ τῆς η' ὡδῆς, προτάσσεται δὲ στίχος Αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν τὸν Κύριον, ὡς ἐλέχθη καὶ διὰ τὰς καταβασίας.

Ἐν τῇ ἐβδομάδι τῆς Τυρινῆς καὶ τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, ἐν μὲν τῇ η' καὶ θ' ὡδῇ, φάλλονται πάντοτε οἱ εἱρμοὶ τοῦ δευτέρου τριωδίου τῆς

ἡμέρας. Τῇ δὲ Δευτέρᾳ, Τρίτῃ, Πέμπτῃ καὶ Παρασκευῇ φάλλονται οἱ τοῦ κανόνος τοῦ Μηναίου είρμοι τῆς γ' καὶ σ' ὡδῆς. Τῇ Τετάρτῃ, δὲ είρμὸς τῆς γ' φάλλεται ὁ τοῦ δευτέρου τριῳδίου, δὲ τῆς σ' ὡδῆς δὲ τοῦ Μηναίου. Τῷ δὲ Σαββάτῳ, μετὰ μὲν τὴν γ' ὡδὴν φάλλεται δὲ είρμὸς τοῦ κανόνος τοῦ Μηναίου, μετὰ δὲ τὴν σ' δὲ είρμὸς τοῦ δευτέρου τετραῳδίου. Ἐννοεῖται δὲ οἶκοθεν ὅτι ἐν αἷς ἡμέραις ὑπάρχουσιν ὡδαῖς ἔτεραι τοῦ Τριῳδίου, πλὴν τῆς γ', σ', η' καὶ θ' ὡδῆς, φάλλεται μεθ' ἔκάστην αὐτῶν ὡς καταβασία δὲ είρμὸς τοῦ δευτέρου τριῳδίου, ὡς ἐν τῷ περὶ καταβασιῶν μέρει ἐλέχθη.

Μετὰ τὴν καταβασίαν τῆς θ' ὡδῆς, γίνεται εὐθὺς ἡ ὥρισμένη αἵτησις καὶ ἡ ἔκφωνησις. Ὁσάκις ὅμως καταβασίαι οὐ φάλλωνται, ἀλλὰ μόνον οἱ είρμοι τῆς γ', σ', η' καὶ θ' ὡδῆς, τότε μετὰ τὸν είρμὸν τῆς θ' ὡδῆς φάλλεται ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ εἰς τὸν αὐτὸν ἥχον τὸ Ἀξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόχον, μεθ' ὃ γίνεται ἡ τῆς θ' ὡδῆς αἵτησις.

20. Συναξάριον

Καθ' ἔκάστην μετὰ τὴν σ' ὡδὴν ἀναγνωσθέντος τοῦ κοντακίου καὶ τοῦ οἶκου, τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν, ἀναγινώσκεται εὐθὺς μετ' αὐτὰ τὸ συναξάριον τῆς ἡμέρας, ὡς κεῖται ἐν τοῖς Μηναίοις. Κατὰ δὲ τὰς Κυριακὰς καὶ λοιπὰς ἔορτὰς τοῦ Τριῳδίου καὶ Πεντηκοσταρίου, ὡς καὶ ἐν ταῖς Κυριακαῖς τῶν ἀγίων Πατέρων, τῶν Προπατόρων, καὶ τῇ πρὸ καὶ μετὰ τὴν Χριστοῦ Γέννησιν Κυριακῇ, ἀναγινώσκεται πρῶτον τὸ συναξάριον τοῦ ἀγίου τῆς ἡμέρας ἐκ τοῦ Μηναίου, μεθ' ὃ τὸ τῆς Κυριακῆς ἡ ἔτερας ἔορτῆς συναξάριον. Τότε ὅμως οὐ λέγεται τὸ τέλος τοῦ συναξαρίου τῶν ἀγίων τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ τὸ τέλος τοῦ συναξαρίου τῆς Κυριακῆς ἡ τῆς ἔτερας ἔορτῆς τοῦ Τριῳδίου ἡ Πεντηκοσταρίου.

21. Στιχολογία τῆς τιμιωτέρας

Μετὰ τὴν καταβασίαν, ἡ τὸν ἀντ' αὐτῆς είρμόν, τῆς η' ὡδῆς, ἔκφωνοῦντος τοῦ διαχόνου ἡ τοῦ Ιερέως Τὴν Θεοτόχον καὶ μητέρα τοῦ φωτὸς κτλ., στιχολογεῖται ἡ τιμιωτέρα. Ἡτοι φάλλουσιν οἱ χοροὶ τὸ τροπάριον Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ κτλ. ἔξακις, ἐναλλάξ, ἀρχομένου τοῦ δεξιοῦ χοροῦ. Πρὸ ἔκάστου δὲ τροπαρίου προτάσσεται καὶ ἀνὰ εἰς τῶν ἔξι στίχων τῆς ὡδῆς τῆς Θεοτόχου Μεγαλύνει ἡ φυχή μου

τὸν Κύριον κτλ. Ψάλλεται δὲ ἡ τιμιωτέρα εἰς τὸν ἥχον τῆς θ' ὥδης τοῦ πρώτου χανόνος τῆς ἡμέρας. Καὶ μετὰ τὴν στιχολογίαν τῆς τιμιωτέρας εὐθύς, ἀρχομένου τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, φάλλεται ἡ θ' ὥδη τῶν χανόνων τῆς ἡμέρας, μεθ' ἣν δὲ εἰρημὸς ἡ ἡ καταβασία, ὡς ἐλέχθη.

Ἐν αἷς ἡμέραις οὐ στιχολογεῖται ἡ τιμιωτέρα, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκφώνησιν Τὴν Θεοτόκον καὶ μητέρα τοῦ φωτός, φάλλεται ἡ θ' ὥδη τῶν χανόνων τῆς ἡμέρας, μεθ' ὅν ἡ καταβασία τῆς θ' καὶ ἡ αἴτησις. Ή δὲ τιμιωτέρα καταλιμπάνεται.

Οὐ στιχολογεῖται δὲ ἡ τιμιωτέρα ἐν ταῖς ἐφεξῆς ἡμέραις.

Ἐν τῇ Γεννήσει τῆς Θεοτόκου καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Ὑψώσει τοῦ Σταυροῦ καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Εἰσόδῳ τῆς Θεοτόκου καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Γεννήσει τοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ καὶ Δεκεμβρίου καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Περιτομῇ, ἐν τοῖς Θεοφανείοις καὶ τῇ ζ' Ἰανουαρίου καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῶν, ἐν τῇ Ὑπαπαντῇ καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῷ Εὐαγγελισμῷ, ἀπὸ τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ, ἐν ταῖς Κυριακαῖς τῆς Πεντηκοστῆς, ἐκτός τῆς Κυριακῆς τῶν Πατέρων, ἐν τῇ Μεσοπεντηκοστῇ καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ ἀποδόσει τοῦ Πάσχα, ἐν τῇ Ἀναλήψει καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Πεντηκοστῇ καὶ τῇ Δευτέρᾳ τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Μεταμορφώσει καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Κοιμήσει τῆς Θεοτόκου καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἔκ τῶν σημειωθεισῶν ἡμερῶν, ἐν ταῖς θεομητορικαῖς ἑορταῖς τῆς Γεννήσεως, τῆς Εἰσόδου, τῆς Ὑπαπαντῆς, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς Κοιμήσεως, ὡσαύτως ἐν ταῖς ἀποδόσεσιν αὐτῶν, καὶ ἐν ταῖς ἀποδόσεσι τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ, τῶν Χριστουγέννων, τῶν Θεοφανείων καὶ τῆς Μεταμορφώσεως, ἡ τιμιωτέρα στιχολογεῖται, ὅταν αὕται τύχωσιν ἐν Κυριακῇ, ὅταν δὲ τύχωσιν ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος ἐκτός Κυριακῆς, οὐ στιχολογεῖται.

25. Δοξολογία

Δοξολογίαι εἰσὶν ἡ μεγάλη καὶ ἡ μικρά. Καὶ ἡ μὲν μεγάλη φάλλεται, ἡ δὲ μικρὰ λέγεται χῦμα ὑπὸ τοῦ προεστῶτος.

Ἐν πάσαις ταῖς Κυριακαῖς, ταῖς δεσποτικαῖς καὶ θεομητορικαῖς ἑορταῖς καὶ ταῖς ἀποδόσεσιν αὐτῶν, καὶ ἐν ταῖς μνήμαις τῶν ἑορταζομένων ἀγίων, φάλλεται ἡ μεγάλη δοξολογία, εἰς τὸν ἥχον τοῦ δοξαστικοῦ τῶν αἰνῶν. Ἀρχεται δὲ αὐτῆς ὁ δεξιὸς χορός, λέγων οὕτω: Δόξα σοι τῷ δεῖξαντι τὸ φῶς. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ κτλ. Ὁ ἀριστερὸς χορὸς τὸν ἔτερον στίχον, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τέλους φάλλονται πάντες οἱ στίχοι ἐναλλὰξ ὑπὸ τῶν χορῶν. Σημειωτέον δημοσίᾳ δὲ στίχος Εὐλογητὸς εἰ Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου φάλλεται ἐκ τρίτου. Ὁ δὲ δεξιὸς χορός, ἀφοῦ φάλη τὸν τελευταῖον στίχον Παράτεινον τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσί σε, ἐπισυνάπτει εὐθὺς μετ' αὐτόν, εἰς τὸν αὐτὸν ἥχον, τὸ Ἀγιος ὁ Θεός κτλ. Ὁ ἀριστερὸς χορὸς φάλλει πάλιν τὸ Ἀγιος ὁ Θεός κτλ. ὅλον, καὶ ὁ δεξιὸς αὐθις τὸ αὐτό. Εἴτα δὲ ἀριστερὸς Δόξα, δὲ δεξιὸς Καὶ νῦν, καὶ δὲ ἀριστερὸς Ἀγιος ἀθάνατος ἔλεήσον ἡμᾶς. Μεθ' ὅ εὐθὺς φάλλεται τό ἀσματικὸν οὕτω: Ὁ δεξιὸς χορὸς γεγονωτέρα φωνῇ καὶ εἰς βραδυτέραν ἀγωγὴν φάλλει τὸ Ἀγιος ὁ Θεός, δὲ ἀριστερὸς κατὰ τὸν

αύτὸν τρόπον τὸ Ἀγιος Ἰσχυρός, καὶ αὗθις ὁ δεξιὸς τὸ ἐπίλοιπον ὅλον, ἦτοι τὸ Ἀγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς.

Μετὰ δὲ τὸ ἀσματικόν, φάλλονται τὰ ἀπολυτίκια, ὡς δρίζονται ἀρχόμενα ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ.

Ἐν αἷς ἡμέραις οὐχ ἔστι μεγάλη δοξολογία, ἀντ' αὐτῆς λέγεται ἡ μικρὰ χῦμα, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Σοὶ δόξα πρέπει. Καὶ ἐν αἷς μὲν ἡμέραις εἴτε φάλλονται, εἴτε ἀναγινώσκονται αἶνοι, ἡ μικρὰ δοξολογία λέγεται μετὰ τὸ δοξαστικὸν αὐτῶν· ἐν αἷς δ' ἡμέραις οὐ λέγονται ὅλως αἶνοι, ἡ μικρὰ δοξολογία λέγεται εὐθὺς μετὰ τὰ φωταγωγικά.

Μόνον κατ' ἔξαίρεσιν καθ' ὅλην τὴν Διακαινήσιμον Ἐβδομάδα δοξολογία οὐ λέγεται, οὕτε μεγάλη οὕτε μικρά.

26. Ἀπόστιχα τῶν αἴνων

Ἐν οἷς ὅρθροις λέγεται μικρὰ δοξολογία, φάλλονται καὶ τὰ ἀπόστιχα τῶν αἴνων, μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς κεφαλοκλισίας τοῦ ὅρθρου.

“Ο, τι ἐλέχθη διὰ τὰ ἀπόστιχα τοῦ ἐσπερινοῦ, τοῦτο ῥητέον καὶ διὰ τὰ ἀπόστιχα τῶν αἴνων. Ἡτοι καὶ ἔξ αὐτῶν τὸ μὲν πρῶτον φάλλεται ἄνευ στίχου, πρὸ ἐκάστου δὲ τῶν λοιπῶν προτάσσεται καὶ ἀνὰ εἰς στίχος. Ἐὰν τὰ ἀπόστιχα ὡσι τρία ἢ πέντε, ἀρχεται αὐτῶν ὁ δεξιὸς χορὸς· ἐὰν δὲ ὡσι τέσσαρα, ἀρχεται αὐτῶν ὁ ἀριστερός, ἵνα τὸ δοξαστικὸν τῶν ἀποστίχων φαλῇ ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ.

2. Τυπικὰ καὶ μαχαρισμοὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ

Ἐν ταῖς μετὰ τὴν τριθέκτην ὥραν τελουμέναις θείαις λειτουργίαις τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Μεγάλου Βασιλείου, φάλλονται τὰ τυπικὰ καὶ οἱ μαχαρισμοί, πλὴν τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἔορτῶν.

Τὰ τυπικὰ καὶ οἱ μαχαρισμοὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ φάλλονται οὕτω:

Μετὰ τὴν μεγάλην συναπτὴν τῆς λειτουργίας καὶ τὴν ἐχφώνησιν αὐτῆς, ἀρχεται ὁ δεξιὸς χορὸς τοῦ ρβ' φαλμοῦ λέγων Εὐλόγει ἡ φυχή

μου τὸν Κύριον. Εὐλογητὸς εἰς Κύριε. Εὐλόγει ή φυχή μου τὸν Κύριον, καὶ πάντα τὰ ἐντός μου κτλ. 'Ο ἀριστερὸς χορὸς τὸν ἐπόμενον στίχον, καὶ οὕτω καθεξῆς φάλλονται πάντες οἱ στίχοι ἐναλλάξ, εἰς ἥχον πλ. δ''. "Οταν δὲ φάλλη δ ἀριστερὸς χορὸς τὸν τελευταῖον στίχον τοῦ φαλμοῦ, τὸ τέλος αὐτοῦ Εὐλόγει ή φυχή μου τὸν Κύριον φάλλει ἀργότερον. Μεθ' ὅ, δ δεξιὸς χορὸς φάλλει ἐπίσης ἀργῶς Δόξα, δ ἀριστερὸς Καὶ νῦν, καὶ δ δεξιὸς χορὸς πάλιν τὸν πρῶτον στίχον οὕτω: Εὐλόγει ή φυχή μου τὸν Κύριον, καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνομα τὸ ἄγιον αὐτοῦ. Εὐλογητὸς εἰς Κύριε. Μεθ' ὅ δ διάχονος τὴν μικρὰν αἴτησιν καὶ δ Ἱερεὺς τὴν ἐκφώνησιν. Καὶ εὐθὺς φάλλεται δ ῥμέ' φαλμὸς ἐναλλάξ κατὰ στίχον εἰς ἥχον β'', ἀρχομένου τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ οὕτω: Δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Γίῳ καὶ τῷ ἄγίῳ Πνεύματi. Αὕτη ή φυχή μου τὸν Κύριον κτλ. 'Ο δεξιὸς χορὸς τὸν ἔτερον στίχον, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τέλους τοῦ φαλμοῦ, μεθ' ὅ δ ἀριστερὸς χορὸς εἰς τὸν αὐτὸν ἥχον Καὶ νῦν, 'Ο μονογενῆς Γίος. Καὶ πάλιν δ διάχονος αἴτησιν μικρὰν καὶ δ Ἱερεὺς τὴν ἐκφώνησιν. Εἴτα φάλλονται οἱ μαχαρισμοὶ εἰς τὸν ἥχον τῶν τροπαρίων αὐτῶν· ἀρχεται δὲ αὐτῶν δ δεξιὸς χορὸς λέγων 'Ἐν τῇ βασιλείᾳ σου μνήσθητι ἡμῶν Κύριε, δταν ἐλθης ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Μαχάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι κτλ. 'Ο ἀριστερὸς τὸν ἔτερον στίχον Μαχάριοι οἱ πενθοῦντες. 'Ο δεξιὸς Μαχάριοι οἱ πρφεῖς. 'Ο ἀριστερὸς Μαχάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διφῶντες. Εἴτα δ δεξιὸς Μαχάριοι οἱ ἐλεήμονες κτλ. καὶ φάλλει τὸ τροπάριον τῶν μαχαρισμῶν τῆς ἡμέρας. 'Ο ἀριστερὸς χορὸς τὸν ἔτερον στίχον καὶ τὸ ἔτερον τροπάριον, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τέλους τῶν στίχων καὶ τῶν τροπαρίων, λογιζομένων ὡς δύο τελευταίων στίχων τῶν Δόξα καὶ τοῦ Καὶ νῦν.

Οὕτω φάλλονται οἱ μαχαρισμοί, δταν τὰ τροπάρια αὐτῶν διατάσσωνται εἰς η''. "Οταν δὲ διατάσσωνται εἰς ιβ'', τότε ἀρχονται οἱ χοροὶ συμφάλλειν μεθ' ἔνα ἔκαστον στίχον καὶ ἀνὰ ἐν τροπάριον, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχου τῶν μαχαρισμῶν.

"Οταν δὲ τὰ τροπάρια τῶν μαχαρισμῶν διατάσσωνται εἰς ι'', ἀρχονται οἱ χοροὶ συμφάλλειν ἔκαστον τροπάριον μεθ' ἔκαστον στίχον, ἀπὸ τοῦ Μαχάριοι οἱ πρφεῖς.

Καὶ δταν τέλος τὰ τροπάρια διατάσσωνται εἰς ζ'', ἀρχονται οἱ χοροὶ φάλλειν ἔκαστον αὐτῶν μεθ' ἔκαστον στίχον, ἀπὸ τοῦ Μαχάριοι οἱ εἰρηνοποιοί.

3. Τροπάρια τῶν μακαρισμῶν

Ἐν τοῖς μακαρισμοῖς, εἴτε οὗτοι φάλλονται ἐν τῇ λειτουργίᾳ, εἴτε ἀπλῶς μετὰ τὴν τριθέτην ἢ ἐνάτην, καθ' ἐκάστην φάλλονται καὶ τροπάρια καλούμενα τροπάρια τῶν μακαρισμῶν ἢ ἀπλῶς μακαρισμοί. Γίνονται δὲ ταῦτα ἢ εἰς σ' ἢ εἰς τὴν μακαρισμῶν φάλλονται.

Μόνον ἐν τοῖς μακαρισμοῖς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς (πλὴν Σαββάτου καὶ Κυριακῆς), τῆς Μεγάλης Ἐβδομάδος, τῆς Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς τῆς Τυρινῆς, ὡς καὶ ἐν τοῖς μακαρισμοῖς τοῖς λεγομένοις μετὰ τὰς μεγάλας ὥρας τῶν Χριστουγέννων καὶ Φώτων, τροπάρια οὐ φάλλονται.

Συνήθως ἐν τοῖς μακαρισμοῖς φάλλονται ὡδαί τινες ἐκ τῶν κανόνων τῆς ἡμέρας· δταν λοιπὸν γίνηται τοῦτο, ἐκάστη ὡδὴ φαλλομένη ἐν τοῖς μακαρισμοῖς φάλλεται ἄνευ τοῦ είρμου αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ θεοτοκίον αὐτῆς (ἔὰν ἔχῃ τοιοῦτον) φάλλεται, οὐχὶ μόνον ἐν τῇ τελευταίᾳ φαλλομένῃ ὡδῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς πρὸ αὐτῆς λεγομέναις.

4. Ἀντίφωνα λειτουργίας

Ἐν τῇ χυρίως ἡμέρᾳ ἐκάστης δεσποτικῆς καὶ θεομητορικῆς ἑορτῆς, ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ἀντὶ τῶν τυπικῶν καὶ τῶν μακαρισμῶν φάλλονται τὰ ἀντίφωνα. Τὰ δὲ τυπικὰ μετὰ τῶν μακαρισμῶν καταλιμπάνονται.

Τὰ τῆς λειτουργίας ἀντίφωνα εἰσὶ τρία, τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀντίφωνον φάλλεται ἀντὶ τοῦ ρβ' φαλμοῦ τῶν τυπικῶν, ἥτοι μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς μεγάλης συναπτῆς· τὸ δεύτερον φάλλεται ἀντὶ τοῦ ρμε' φαλμοῦ, ἥτοι μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς πρώτης μιχρᾶς συναπτῆς· καὶ τὸ τρίτον ἀντὶ τῶν μακαρισμῶν, ἥτοι μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς δευτέρας μιχρᾶς συναπτῆς.

Τὸ πρῶτον ἀντίφωνον ἐκάστης ἑορτῆς ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων στίχων, μεθ' ἔκαστον τῶν δοπίων φάλλεται τὸ τροπάριον Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, Σῶτερ σῶσον ἡμᾶς. Μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν στίχων λέγεται Δόξα, καὶ νῦν, καὶ αὖθις τὸ αὐτὸ τροπάριον Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου. "Αρχεται δὲ τοῦ πρώτου ἀντιφώνου δεξιὸς χορός.

Τὸ δεύτερον ἀντίφωνον ὡσαύτως ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων στίχων, μεθ' ἔκαστον τῶν δοπίων φάλλεται τὸ τροπάριον Σῶσον ἡμᾶς Υἱὲ Θεοῦ μετὰ τοῦ χαρακτηριστικοῦ ἐκάστης ἑορτῆς· ἐν δὲ ταῖς θεομητο-

ρικαῖς ἑορταῖς (πλὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς Ὑπαπαντῆς) μετὰ τοῦ ὁ ἐν ἀγίοις θαυμαστός. Μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν στίχων, λέγεται Δόξα, καὶ νῦν καὶ φάλλεται ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ πάντοτε τὸ τροπάριον Ὁ μονογενὴς Γίός. Ἀρχεται δὲ τοῦ δευτέρου ἀντιφώνου ὁ ἀριστερὸς χορός.

Τὸ δὲ τρίτον ἀντιφώνον ἀποτελεῖται καὶ αὐτὸ ἐκ τριῶν, σπανίως δὲ καὶ ἐκ τεσσάρων στίχων, μεθ' ἔκαστον τῶν δποίων φάλλεται τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς. Ἐν αὐτῷ τῷ ἀντιφώνῳ, μετὰ τοὺς στίχους οὓς λέγεται καὶ τὸ Δόξα, καὶ νῦν. Ἀρχεται δὲ τοῦ τρίτου ἀντιφώνου ὁ δεξιὸς χορός.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν τῷ α' ἀντιφώνῳ, ὅταν οἱ στίχοι ὡσι τέσσαρες, φάλλεται τετράχις τὸ Ταῖς πρεσβείαις μεθ' ἔκαστον στίχουν εἴτα δεξιὸς χορὸς χῦμα τὸ Δόξα, καὶ νῦν καὶ φάλλει τὸ ἥμισυ τροπάριον Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, καὶ δ ἀριστερὸς τὸ ὑπόλοιπον: Σῶτερ σῶσον ἡμᾶς. Ὅταν δὲ οἱ στίχοι τοῦ α' ἀντιφώνου ὡσι τρεῖς, φάλλεται μεθ' ἔκαστον στίχουν τὸ Ταῖς πρεσβείαις, καὶ εἴτα χῦμα δ ἀριστερὸς Δόξα, καὶ νῦν, καὶ φάλλει δ αὐτὸς δλόκληρον τὸ Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου.

Ωσαύτως ἐν τῷ β' ἀντιφώνῳ, ὅταν οἱ στίχοι ὡσι τέσσαρες, φάλλεται μεθ' ἔκαστον αὐτῶν τὸ Σῶσον ἡμᾶς Γίὲ Θεοῦ. Εἴτα δ ἀριστερὸς χορὸς Δόξα, δ δεξιὸς Καὶ νῦν, καὶ δ ἀριστερὸς φάλλει τὸ Ὁ μονογενὴς Γίός ὅλον. Ἐὰν δὲ οἱ στίχοι ὡσι τρεῖς, φάλλεται μεθ' ἔκαστον αὐτῶν τὸ Σῶσον ἡμᾶς· εἴτα δ δεξιὸς Δόξα, δ ἀριστερὸς Καὶ νῦν, καὶ φάλλει δ ἀριστερὸς τὸ Ὁ μονογενὴς Γίός.

Ἐν δὲ τῷ γ' ἀντιφώνῳ φάλλεται τὸ τῆς ἑορτῆς ἀπολυτίκιον τοσάχις ὅσοι εἰσὶν οἱ στίχοι τοῦ ἀντιφώνου, ἀπαξ μεθ' ἔκαστον στίχουν.

5. Εἰσοδικὸν λειτουργίας

Ἐν πάσῃ λειτουργίᾳ, ἥτις τελεῖται μετὰ τὴν τριθέτην, μετὰ τὸ Σοφία, ὄρθοι τῆς εἰσόδου, φάλλεται τὸ ἔξης εἰσοδικόν· Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χριστῷ. Σῶσον ἡμᾶς Γίὲ Θεοῦ, δ ἐν ἀγίοις θαυμαστός, φάλλοντάς σοι, Ἀλληλούϊα. Εἰ δέ ἐστι Κυριακή, ἀντὶ τοῦ, δ ἐν ἀγίοις θαυμαστός, λέγομεν δ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν.

Ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς, καὶ ἐκ τῶν θεομητορικῶν μόνον ἐν τῇ τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ (ὅταν τύχῃ ἐν Σαββάτῳ) φάλλεται, ἀντὶ μὲν τοῦ Δεῦτε προσκυνήσωμεν, τὸ δι' ἔκάστην αὐτῶν ὡρισμένον εἰσοδικόν, εἰς δὲ τὸ Σῶσον ἡμᾶς λέγεται, ἀντὶ τοῦ δ ἐν ἀγίοις θαυμαστός,

τὸ χαρακτηριστικὸν ἔχάστης ἑορτῆς, ὡς ἀναγράφεται ἐν αὐτῇ.

Ἐν ταῖς μεθεόρτοις ἡμέραις τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν καὶ τῆς Ὑπαπαντῆς, καὶ ἐν ταῖς ἀποδόσεσιν αὐτῶν, ὅταν τύχωσιν ἔκτὸς Κυριακῆς, εἰσοδικὸν μὲν φάλλεται τὸ Δεῦτε προσκυνήσωμεν, ἀλλ' εἰς τὸ Σῶσον ἡμᾶς φάλλεται τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἑορτῆς ἀντὶ τοῦ δὲν ἀγίοις θαυμαστός. Μόνον ἐν ταῖς μεθεόρτοις καὶ τῇ ἀποδόσει τῆς Πεντηκοστῆς φάλλεται εἰσοδικὸν τὸ τῆς ἑορτῆς Ὑψώθητι Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου κτλ. καὶ τὸ Σῶσον ἡμᾶς Παράκλητε ἀγαθέ. Καὶ τοῦτο, καθότι ἀνάρμοστον ἵνα συμφαλῇ τὸ Δεῦτε προσκυνήσωμεν, ὅπερ ἀναφέρεται πρὸς τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς ἀγίας Τριάδος, μετὰ τοῦ Παράκλητε ἀγαθή ἀναφερόμενον πρὸς τὸ ἄγιον Πνεῦμα.

Ἐὰν δεσποτικὴ ἑορτὴ τύχῃ ἐν Κυριακῇ, ἐν ᾧ καταλιμπάνονται τὰ ἀναστάσιμα, εἰσοδικὸν φάλλεται τὸ τῆς ἑορτῆς, εἰς δὲ τὸ Σῶσον ἡμᾶς τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἑορτῆς καὶ οὐχὶ τὸ δὲν ἀναστάς ἐκ νεκρῶν.

Ἐὰν δὲ Εὐαγγελισμὸς ἢ ἡ Ὑπαπαντὴ τύχωσιν ἐν Κυριακῇ, εἰσοδικὸν μὲν ἀντὶ τοῦ Δεῦτε προσκυνήσωμεν φάλλεται τὸ τῆς ἑορτῆς· ἀλλ' εἰς τὸ Σῶσον ἡμᾶς, λέγομεν τὸ δὲν ἀναστάς ἐκ νεκρῶν καὶ οὐχὶ τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἑορτῆς.

Ἐὰν δὲ μεθεόρτα ἢ ἀπόδοσις δεσποτικῆς ἑορτῆς ἢ τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τύχωσιν ἐν Κυριακῇ, οὐ φάλλεται τὸ εἰσοδικὸν οὕτε τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἑορτῆς, ἀλλὰ τὸ Δεῦτε προσκυνήσωμεν, καὶ τὸ δὲν ἀναστάς ἐκ νεκρῶν.

Ψάλλεται δὲ τὸ εἰσοδικὸν οὕτω:

Ἐὰν μὲν εἰς λειτουργὴν Ἱερεύς, φάλλεται τὸ εἰσοδικὸν ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, τὸ δὲ τέλος, φάλλοντάς σοι Ἀλληλούϊα φάλλει δὲν ἀριστερός. ᘾὰν δὲ συλλειτουργῶσι πολλοὶ Ἱερεῖς, ἵστανται εἰς τὴν εἰσοδον καὶ φάλλουσι τὸ εἰσοδικὸν μέχρι τοῦ φάλλοντάς σοι Ἀλληλούϊα, ὅπερ φάλλοντες εἰσέρχονται εἰς τὸ Ἱερὸν διὰ τῶν ἀγίων θυρῶν. Εἴτα δὲ δεξιὸς χορὸς ἐπαναλαμβάνει τὸ Σῶσον ἡμᾶς δλόχληρον καὶ δὲν ἀριστερὸς τὸ αὐτὸ δλον.

6. Τὰ μετὰ τὸ εἰσοδικὸν τροπάρια

Μετὰ τὸ εἰσοδικὸν φάλλονται τὰ ἀπολυτίκια καὶ τὰ χοντάκια ὡς ἐν τοῖς οἰκείοις κεφαλαίοις διατάσσεται. Καὶ ἐὰν μὲν λειτουργὴν εἰς Ἱερεύς, φάλλονται ταῦτα ἐναλλάξ ὑπὸ τῶν χορῶν, ἀρχομένου τοῦ δεξιοῦ. ᘾὰν δὲ συλλειτουργῶσι πλείονες τοῦ ἐνδὸς Ἱερεῖς, φάλλεται τὸ πρῶτον τῶν ἀπολυτικίων ἐνδὸν τοῦ βῆματος ὑπὸ τῶν Ἱερέων, εἴτα τὰ λοιπὰ οἱ χοροὶ

έναλλάξ, καὶ αὖθις τὸ ἐπισφραγιστικὸν κοντάκιον φάλλεται ἐκ τοῦ βῆματος, τὸ δὲ τέλος ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ.

7. Τρισάγιος ὅμινος

Ἐν ἑκάστῃ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, εἴτε μετὰ τὴν τριθέκτην τελεῖται αὕτη, εἴτε ἐν τῷ ἐσπερινῷ, φάλλεται ὁ τρισάγιος ὅμινος, ητοι τὸ Ἀγιος ὁ Θεός οὕτω:

Ἐὰν λειτουργῇ εἰς μόνον Ἱερεύς, φάλλει τὸ Ἀγιος ὁ Θεός, ἄγιος Ἰσχυρός, ἄγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς, εἰς ἥχον β' ὁ δεξιὸς χορός, τὸ αὐτὸ δ ἀριστερός, καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ δ δεξιός. Εἴτα δ ἀριστερὸς Δόξα, δ δεξιὸς Καὶ νῦν, καὶ δ ἀριστερὸς τὸ ἡμισυ ἐκ τοῦ τέλους, ητοι τὸ Ἀγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Εἴθ' οὕτως ἐκφωνεῖ διάκονος Δύναμις. Καὶ δ δεξιὸς χορὸς φάλλει Δύναμις. Ἀγιος ὁ Θεός κτλ. ὅλον.

Ἐὰν δὲ συλλειτουργῶσι πλείονες τοῦ ἑνὸς Ἱερεῖς, φάλλει πρῶτον δ δεξιὸς χορὸς τὸ Ἀγιος ὁ Θεός, ὅλον, τὸ αὐτὸ δ ἀριστερός, καὶ τὸ αὐτὸ οἱ Ἱερεῖς ἐκ τοῦ βῆματος: εἴτα πάλιν τὸ αὐτὸ ἀργότερον δ δεξιὸς χορός, καὶ ὡσαύτως τὸ αὐτὸ οἱ Ἱερεῖς ἐκ τοῦ βῆματος. Μεθ' δ, δ ἀριστερὸς Δόξα, δ δεξιὸς Καὶ νῦν, καὶ δ ἀριστερὸς τὸ Ἀγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Ο διάκονος Δύναμις, καὶ δ δεξιὸς χορὸς Δύναμις. Ἀγιος ὁ Θεός κτλ. ὅλον.

Σημειωτέον δὲ προσέτι ὅτι, ὅταν φάλληται ἀργὸν δύναμις, φάλλει δ δεξιὸς χορὸς μόνον τὸ Δύναμις. Ἀγιος ὁ Θεός, δ ἀριστερὸς Ἀγιος Ἰσχυρός, δ δεξιὸς Ἀγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Ἐὰν δὲ συλλειτουργῶσι πλείονες τοῦ ἑνὸς Ἱερεῖς καὶ φάλληται ἀργὸν δύναμις, δ δεξιὸς φάλλει μόνον Δύναμις. Ἀγιος ὁ Θεός, δ ἀριστερὸς Ἀγιος Ἰσχυρός, εἴτα οἱ Ἱερεῖς ἐκ τοῦ βῆματος Ἀγιος ἀθάνατος, καὶ δ ἀριστερὸς χορὸς τὸ Ἐλέησον ἡμᾶς.

Ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν Θεοφανείων, τῷ Σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου, τῷ Μεγάλῳ Σαββάτῳ, τῇ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα καὶ ἐν ὅλῃ τῇ Διακανιησίμῳ Ἐβδομάδι καὶ ἐν τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς, ἀντὶ τοῦ τρισαγίου ἐν τῇ λειτουργίᾳ φάλλεται τὸ Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, Ἀλληλούϊα, κατὰ τὴν αὐτὴν διάταξιν, καθ' ἥν καὶ τὸ τρισάγιον, πλὴν εἰς ἥχον α', τὸ δὲ Δύναμις φάλλεται ὅλον πάντοτε ἐκ δεξιῶν.

Ἐν δὲ τῇ ἑορτῇ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ, τῇ Κυριακῇ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως καὶ τῇ α' Αὐγούστου εἰς τὴν πρόοδον τοῦ Σταυροῦ, ἀντὶ τοῦ τρισαγίου, φάλλεται κατὰ τὴν αὐτὴν διάταξιν, εἰς ἥχον β' τὸ Τὸν

Σταυρόν σου προσκυνοῦμεν Δέσποτα, καὶ τὴν ἀγίαν σου ἀνάστασιν δοξάζομεν. Καὶ ἐνταῦθα δὲ τὸ Δύναμις, εἴτε συντόμως, εἴτε ἀργῶς φάλλεται, λέγεται δλόχληρον πάντοτε ἐξ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ.

10. Χερουβικὸς Ὅμνος

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου μετὰ τὴν ἐκφώνησιν "Οπως ὑπὸ τοῦ χράτους σου, φάλλεται ὁ χερουβικὸς Ὅμνος: Οἱ τὰ Χερουβίμ μυστικῶς εἰκονίζοντες χτλ. ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, μέχρι τοῦ: ἀποθώμεθα μέριμναν. Τὸ δὲ ἐπίλοιπον φάλλει ὁ ἀριστερὸς χορός, λέγων ὡς τὸν βασιλέα. Καὶ γίνεται ἡ μεγάλη εἴσοδος τῶν ἀγίων δώρων ὡς διατάσσεται ἐν ταῖς βίβλοις της λειτουργίας. Καὶ μετὰ τὴν εἴσοδον, ἔξακολουθεῖ ὁ ἀριστερὸς χορός, τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι χτλ. μέχρι τέ-

λους.

‘Ο χερουβικός ὄμυνος ἐν μὲν ταῖς Κυριακαῖς καὶ τοῖς Σάββασι φάλλεται εἰς τὸν ἥχον τῆς ἑβδομάδος. ‘Ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις, εἰ οὐκ ἔστιν ἑορτή, τῇ μὲν Δευτέρᾳ εἰς ἥχον α’, τῇ δὲ Τρίτῃ εἰς ἥχον βαρύν, τῇ Τετάρτῃ εἰς ἥχον δ’, τῇ Πέμπτῃ εἰς ἥχον πλ. δ’ καὶ τῇ Παρασκευῇ εἰς ἥχον πλ. α’. ‘Ἐν δὲ ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς, καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑορταῖς καὶ μνήμαις τῶν ἑορταζομένων ἀγίων, ὅταν ὥστιν ἐκτὸς Κυριακῆς, φάλλεται εἰς οἰονδήποτε ἥχον κατὰ βούλησιν καὶ κατ’ ἀρέσκειαν.

Τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ, ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, λέγεται ἀντὶ τοῦ χερουβικοῦ τὸ τροπάριον *Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ*, εἰς ἥχον πλ. β’ φαλλόμενον, μέχρι τοῦ ἀλλ’ ὡς δ ληστῆς δμολογῶ σοι ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, ἔνθα καὶ γίνεται ἡ εἰσοδος τῶν ἀγίων· μεθ’ ἣν ἔξακολουθεῖ δ ἀριστερὸς τὸ λοιπὸν *Μυήσθητί μου Κύριε* ὅταν ἐλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Ωσαύτως καὶ τῷ Μεγάλῳ Σαββάτῳ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀντὶ τοῦ χερουβικοῦ φάλλεται ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ εἰς ἥχον πλ. α’ τὸ τροπάριον *Σιγησάτω πᾶσα σάρξ βροτεία*, μέχρι τοῦ δοθῆναι εἰς βρῶσιν τοῖς πιστοῖς, ἔνθα γίνεται ἡ μεγάλη εἰσοδος· μεθ’ ἣν ἔξακολουθεῖ τὸ ἐπίλοιπον δ ἀριστερὸς χορός.

Σημειωτέον δ’ ὅτι καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐὰν τύχῃ ἐν ταῖς δυσὶν αὐταῖς ἡμέραις, οὐ φάλλεται τὸ χερουβικόν, ἀλλὰ τὰ ἀντ’ αὐτοῦ δηθέντα τροπάρια.

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν προηγιασμένων, μετὰ τὴν ἐκφώνησιν *Κατὰ τὴν δωρεὰν τοῦ Χριστοῦ σου κτλ.*, φάλλεται ἀντὶ χερουβικοῦ τὸ τροπάριον *Νῦν αἱ δυνάμεις εἰς τὸν ἥχον τῆς ἑβδομάδος* ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, μέχρι τοῦ ἵδου γάρ εἰσπορεύεται δ βασιλεὺς τῆς δόξης. Ἐνθα γίνεται ἡ εἰσοδος τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ὡς διατάσσεται· μεθ’ ἣν ποιοῦμεν γ’ μεγάλας μετανοίας, καὶ εἴται ἔξακολουθεῖ πάλιν δ δεξιὸς χορὸς *Ίδον θυσία μυστικὴ κτλ.* καὶ φάλλει τὸ ἐπίλοιπον τοῦ τροπαρίου.

Σημειωτέον ὅτι τινὲς φάλλουσι τὸ *Νῦν αἱ δυνάμεις οὐχὶ εἰς τὸν τῆς ἑβδομάδος ἥχον*, ἀλλ’ εἰς τὸν ἥχον τοῦ ἐν τῷ ἐσπερινῷ (ἐν ᾧ ἡ προηγιασμένη) ἴδιομέλου τῆς ἡμέρας.

11. Λειτουργικά

Ἐν ταῖς λειτουργίαις τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Μεγάλου Βασιλείου μετὰ τὴν μεγάλην εἰσοδον καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν διάκονον *Ἄγαπήσωμεν*

ἀλλήλους κτλ. ἀρχονται οἱ χοροὶ ἀπαντᾶν εἰς τὰς ἐκφωνήσεις τοῦ διακόνου καὶ Ἱερέως δι’ ἑτέρων ἐκφωνήσεων. Εἰσὶν δὲ αὗται αἱ ἔξης: Πατέρα Γίδὸν κτλ., Ἐλεον εἰρήνης, Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου, Ἐχομεν πρὸς τὸν Κύριον, Ἀξιον καὶ δίκαιον, Ἀγιος ἄγιος ἄγιος Κύριος Σαβαώθ κτλ., Ἀμήν, Ἀμήν, καὶ τὸ Σὲ ὑμνοῦμεν κτλ.

Αἱ εἰς τὰς ἐκφωνήσεις τοῦ διακόνου καὶ Ἱερέως ἀπαντήσεις αὗται τῶν χορῶν, ἀπὸ τοῦ Πατέρα Γίδὸν μέχρι τοῦ Σὲ ὑμνοῦμεν συμπεριλαμβανομένου, καλοῦνται συνήθως λειτουργικά.

Ἐξ αὐτῶν τὸ πρῶτον Πατέρα Γίδὸν κτλ. λέγεται μόνον ὅταν λειτουργῇ εἰς Ἱερεὺς μετὰ ἡ ἄνευ διακόνου· ὅταν δὲ συλλειτουργῶσι πλείσιον τοῦ ἑνὸς Ἱερεῖς, ἀντ’ αὐτοῦ φάλλεται τὸ Ἀγαπήσω σε Κύριε ἡ Ἰσχύς μου· Κύριος στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου καὶ ρύστης μου.

Ἐκ τῶν λειτουργικῶν, τὸ Πατέρα Γίδὸν καὶ τὰ ἐπίλοιπα μέχρι τοῦ πρώτου Ἀμήν συμπεριλαμβανομένου λέγονται ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ· τὸ δὲ δεύτερον Ἀμήν καὶ τὸ Σὲ ὑμνοῦμεν λέγονται ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ.

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου, τὰ λειτουργικὰ οὐ φάλλονται, ἀλλ’ ἀπαγγέλλονται εἰς τὸν ἥχον τῶν ἐκφωνήσεων κατὰ τὸ ὑφος τοῦ ἀποστόλου, πλὴν μόνον τοῦ Ἀγαπήσω σε Κύριε ἡ Ἰσχύς μου, ὅπερ φάλλεται εἰς ἥχον βαρὺν ἡ β’.

Ἐν δὲ τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, μέχρι μὲν τοῦ Ἀξιον καὶ δίκαιον συμπεριλαμβανομένου ἀπαγγέλλονται ὄμοιώς ὡς καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου. Τὸ δὲ Ἀγιος ἄγιος, τὰ δύο Ἀμήν καὶ τὸ Σὲ ὑμνοῦμεν φάλλονται ἀργῶς εἰς ἥχον β’ διὰ τὸ μέγεθος τῶν κατ’ αὐτὰ μυστικῶς ἀναγινωσκομένων εὐχῶν ὑπὸ τοῦ Ἱερέως.

Ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν προηγιασμένων ἐλλείπουσιν ὅλως τὰ τε λειτουργικὰ καὶ τὸ Ἀξιόν ἔστιν, καθότι τετελειωμένη καὶ προηγιασμένη τυγχάνει ἡ θυσία, καὶ οὐ χρήζει ἀγιασμοῦ.

12. Ἀξιόν ἔστιν

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου μετὰ τὸ Ἐξαιρέτως φάλλεται, εἰς τὸν ἥχον εἰς ὃν ἐφάλη καὶ ὁ χερούβικὸς ὑμνος, ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ τὸ μεγαλυνάριον τῆς Θεοτόκου Ἀξιόν ἔστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον κτλ.

Ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ὅμως ἐορταῖς καὶ θεομητορικαῖς ὡς καὶ ταῖς ἀποδόσεσιν αὐτῶν (πλὴν τῆς ἀποδόσεως τοῦ Θωμᾶ), ὅταν τελῆται ἡ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργία, ἀντὶ τοῦ Ἀξιόν ἔστιν, φάλλεται ὁ εἰρμὸς τῆς θ’

ῳδῆς τῆς ἑορτῆς, ὡς ὁρίζεται ἐν ἑκάστῃ. 'Ωσαύτως καὶ ἐν ταῖς μετὰ τὸ Πάσχα Κυριακαῖς μέχρι τῆς ἀποδόσεως αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ "Ἄξιόν ἐστιν φάλλεται ὁ εἰρμὸς τῆς θ' ὠδῆς τοῦ Πάσχα. 'Εὰν δὲ ἡ ἑορτὴ ἔχῃ καὶ μεγαλυνάρια ἐν τῇ θ' ὠδῇ, φάλλεται πρὸ τοῦ εἰρμοῦ καὶ τὸ μεγαλυνάριον αὐτοῦ.

Γενικῶς δ' εἰπεῖν, ὅταν ἐν τῷ ὅρθρῳ στιχολογῆται ἡ τιμιωτέρα, τελῆται δὲ ἡ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργία, εἰς τὸ Ἐξαιρέτως φάλλεται τὸ "Ἄξιόν ἐστιν. "Οτε δὲ οὐ στιχολογῆται ἡ τιμιωτέρα, εἰς τὸ Ἐξαιρέτως φάλλεται ὁ εἰρμὸς τῆς θ' ὠδῆς τῆς ἑορτῆς, ἔξαιρουμένων τῶν ἀποδόσεων τῶν ἑορτῶν καὶ αὐτῶν τῶν θεομητορικῶν ἑορτῶν, ἐν αἷς, ὅταν τύχωσιν ἐν Κυριακῇ, καίτοι στιχολογῆται ἡ τιμιωτέρα, ἐν τούτοις εἰς τὸ Ἐξαιρέτως φάλλεται ὁ εἰρμὸς τῆς θ' ὠδῆς τῆς ἑορτῆς.

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀντὶ τοῦ "Ἄξιόν ἐστιν, φάλλεται τὸ κάθισμα τῆς Θεοτόκου Ἐπὶ σοὶ χαίρει, τὸ ὅποῖον ἀνεξαιρέτως καὶ οὐδέποτε καταλιμπάνεται. Λέγεται δὲ ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, χῦμα μὲν μέχρι τοῦ δ πρὸ αἰώνων ὑπάρχων Θεός ἡμῶν. Τὸ δὲ ἐπίλοιπον Τὴν γάρ σὴν μήτραν μέχρι τέλους φάλλεται ἀργῶς εἰς ἥχον πλ. α'.

Ἐν τε τῇ λειτουργίᾳ δὲ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῇ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, μετὰ τὴν ἐκφώνησιν Καὶ πάντων καὶ πασῶν, φάλλεται τὸ μεγαλυνάριον τῆς ἑορτῆς ἢ τοῦ ἑορταζομένου ἄγιου, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιοῦτον.

Ἐν δὲ τῇ τῶν προηγιασμένων, οὕτε "Ἄξιόν ἐστιν οὕτε μεγαλυνάριον, οὕτε τι ἄλλο ἀντ' αὐτῶν λέγεται, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐρρέθη.

13. Κοινωνικὸν

Δι' ἑκάστην Κυριακήν ἐστιν ὡρισμένον ἵνα φάλληται τὸ κοινωνικὸν Αἴνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν. Ἀλληλούϊα, εἰς τὸν ἥχον τῆς ἐβδομάδος.

Διὰ δὲ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ὅτε οὐκ ἔστιν ἄγιος ἑορταζόμενος, εἰσὶ τὰ κοινωνικὰ τῆς ἡμέρας, φαλλόμενα οὕτω: Τῇ Δευτέρᾳ, τῶν ἀσωμάτων. Ἡχος α' Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. Ἀλληλούϊα. Τῇ Τρίτῃ, τοῦ Προδρόμου. Ἡχος βαρὺς Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος. Ἀλληλούϊα. Τῇ Τετάρτῃ, τῆς Θεοτόκου Ἡχος δ' Ποτήριον σωτηρίου λήφομαι, καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι. Ἀλληλούϊα. Τῇ Πέμπτῃ, τῶν ἀποστόλων. Ἡχος πλ. δ' Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν δ φθόγγος

αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ φήματα αὐτῶν. Ἀλληλούϊα. Τῇ Παρασκευῇ, σταυρώσιμον. Ἦχος πλ. α' Σωτηρίαν εἰργάσω ἐν μέσῳ τῆς γῆς Χριστὲ ὁ Θεός. Ἀλληλούϊα. Καὶ τῷ Σαββάτῳ, νεκρώσιμον, εἰς τὸν ἥχον τῆς ἑβδομάδος Μαχάριοι οὓς ἔξελέξω καὶ προσελάβου Κύριε· καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτῶν εἰς γενεάν καὶ γενεάν. Ἀλληλούϊα.

Διὰ τὰς δεσποτικὰς ἑορτάς ἐστιν ὡρισμένον ἴδιον κοινωνικὸν δι' ἔκαστην. Διὰ τὰς θεομητορικὰς ὡρισται τὸ κοινωνικὸν Ποτήριον σωτηρίου λήφομαι, καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι. Ἀλληλούϊα· ἐκτὸς τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἐν ᾧ φάλλεται τὸ Ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών. Εἰς δὲ τὰς μνήμας τῶν ἑορταζομένων ἀγίων, ταῦτα: εἰς τοὺς ἀσωμάτους Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα κτλ.· εἰς τοὺς ἀποστόλους Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν κτλ.· εἰς τοὺς προφήτας καὶ δικαίους Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ, τοῖς εὐθέσι πρέπει αἰνεσις. Ἀλληλούϊα· εἰς δὲ τοὺς μάρτυρας, ὁσίους, Ἱεράρχας, Ἱερομάρτυρας, ὁσιομάρτυρας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, τὸ κοινωνικὸν Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος. Ἀλληλούϊα.

Τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ, ἀντὶ κοινωνικοῦ φάλλεται τὸ τροπάριον Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ, εἰς ἥχον πλ. β'.

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν προηγιασμένων φάλλεται πάντοτε κοινωνικὸν εἰς τὸν ἥχον, εἰς ὅν ἐφάλη καὶ τὸ Νῦν αἱ δυνάμεις, τὸ Γεύσασθε καὶ ἔδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος. Ἀλληλούϊα. Μόνον ἐν ταῖς μνήμας τῶν ἑορταζομένων ἀγίων, ἐν αἷς τελεῖται προηγιασμένη, ἀντ' αὐτοῦ φάλλεται τὸ Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

Εἰς τὸ τέλος ἔχαστου κοινωνικοῦ φάλλεται τὸ Ἀλληλούϊα. Ἐξαιρεῖται μόνον τὸ κοινωνικὸν τοῦ Πάσχα Σῶμα Χριστοῦ, καὶ τὸ τῆς Μεγάλης Πέμπτης, εἰς ἣ Ἀλληλούϊα οὐ λέγεται, καθότι εἰσὶ τροπάρια καὶ οὐχὶ στίχοι ἐκ τοῦ Ψαλτηρίου ὡς τὰ λοιπὰ κοινωνικά.

Πάντα ταῦτα τὰ κοινωνικὰ φάλλονται ἐν συνδυασμῷ κατὰ τὰς οἰκείας διατάξεις. Πολλάκις δὲ δρίζεται, ἵνα φάλλωνται ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ δύο κοινωνικά. Καὶ ὅταν μὲν φάλληται ἐν κοινωνικόν, φάλλεται ἀργῶς καὶ μετὰ μέλους· ὅταν δὲ δρίζωνται δύο κοινωνικά, τὸ ἐν τούτων φάλλεται συντόμως, τὸ δὲ ἔτερον ἀργῶς. Τὰ κοινωνικά, εἴτε ἐν, εἴτε δύο δρίζονται, φάλλονται πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ.

3. Χοροστασία ἀρχιερέως

“Οταν ἐν τῇ λειτουργίᾳ λαμβάνη μέρος καὶ ἀρχιερεύς, αὕτη γίνεται ὥδε: Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς τριθέτης, προηγουμένων τῶν διακόνων καὶ Ἱερέων εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸν ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ μανδύου κρατῶν τὴν ποιμαντικὴν ἁρύβδον. Καὶ ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ προσκυνήσας ἐν τῷ μέσῳ τρίς εὐλογεῖ, ὅτε δὲ εἰδός χορὸς φάλλει ἀργῶς τὸ Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα. Μεθ' ὃ εὐθὺς ἄρχεται ὁ ἀρχιερεὺς λαμβάνων καιρὸν πρὸ τῶν ἀγίων θυρῶν, ἀφοῦ πρότερον οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι εἰσέλθωσιν εἰς τὸ Ἱερόν, ὅπου ἐνδύονται καὶ τελοῦσι τὴν προσκομιδήν· δύο οὖν τῶν διακόνων πρότερον ἐνδεδυμένοι ἵστανται ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ ἀρχιερέως καὶ προσφέρουσιν αὐτῷ τὰς εἰκόνας πρὸς ἀσπασμὸν λέγοντες συνάμα καὶ τὰ κεκανονισμένα ἐπὶ τούτῳ τροπάρια. Μεθ' ὃ εἰσέρχεται διὰ τῶν ἀγίων θυρῶν εἰς τὸ Ἱερατεῖον, εὐλογήσας πρότερον, καὶ ἔκει ἐνδύεται ὑπὸ τῶν διακόνων τὴν στολὴν αὐτοῦ ἀπασαν κατὰ τάξιν. Καὶ ἐνδυθεὶς οὕτως ἔξερχεται αὐθις διὰ τῶν ἀγίων θυρῶν καὶ ἀνέρχεται εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ. Τούτων δὲ πάντων γιγνομένων φάλλεται ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ ἀργῶς Τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν Κύριε φύλαττε, μεθ' ὃ δὲ ἀριστερὸς ἐπιπροσθέτει Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα. Ἐξερχόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ἔπειται τῶν διακόνων καὶ Ἱερέων προπορευομένων πάντων πρὸ αὐτοῦ καὶ ἴσταμένων ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ θρόνου αὐτοῦ. Πληρωθέντος δὲ τοῦ ἀνωτέρω μέλους ἔξαποστέλλει ὁ ἀρχιερεὺς ἔνα τῶν διακόνων καὶ τῶν Ἱερέων τὸν πρῶτον ἵνα ποιήσωνται τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας· καὶ οὕτως ἔκφωνεῖ δὲ διάκονος Εὐλόγησον δέσποτα, δὲ Ἱερεὺς ἐκ τοῦ βῆματος Εὐλογημένη ἡ βασιλεία καὶ ἄρχεται ἡ λειτουργία· μετὰ τὴν πλήρω-

σιν τοῦ πρώτου ἀντιφώνου ἔξαποστέλλει ἔτερον διάκονον καὶ Ἱερέα καὶ λέγουσι τὴν μιχρὰν συναπτὴν καὶ τὴν ἔχφωνησιν· καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ δευτέρου ἀντιφώνου ἔξαποστέλλει πάντας τοὺς ἐναπομείναντας. Αὐτὸς δὲ ἐν τῷ θρόνῳ ἰστάμενος ἀναγινώσκει τὰς εὐχὰς τῶν ἀντιφώνων. Εἴτα γιγνομένης τῆς εἰσόδου ὑπό τε τῶν διακόνων καὶ Ἱερέων κατέρχεται τοῦ θρόνου αὐτοῦ καὶ λαμβάνων τὰ δικηροτρίκηρα εὐλογεῖ φάλλων ἐνταυτῷ καὶ τὸ εἰσοδικόν. Τοῦ δὲ ἀρχιερέως φάλλοντος τὸ Σῶσον ἡμᾶς ἐκ τοῦ εἰσοδικοῦ, δεξιὸς χορὸς φάλλει ἀργῶς τὸ Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα. Καὶ οὕτως εἰσέρχεται καὶ αὐτὸς μεθ' ἀπαντος τοῦ κλήρου εἰς τὸ Ἱερόν. "Ἐνθα φάλλει μετὰ τῶν διακόνων καὶ Ἱερέων τὸ πρῶτον τῶν ἀπολυτικίων, θυμιῶν συνάμα τὴν ἀγίαν τράπεζαν, καὶ τὸ τελευταῖον κοντάκιον. Εἴτα φάλλει τὸ τρίτον καὶ πέμπτον "Ἄγιος δ Θεός" καὶ μετ' αὐτὸς οἱ χοροὶ φάλλουσι τὸ Δόξα, καὶ νῦν. "Ἄγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Πρὸ δὲ τοῦ Δύναμις, φάλλεται ὑπὸ τῶν Ἱερέων ἐντὸς τοῦ βῆματος ἀργῶς τὸ "Ἄγιος δ Θεός, καὶ δ ἀρχιερεὺς πρὸ τῆς ὡραίας πύλης ἔχφωνεῖ Κύριε, Κύριε, ἐπίβλεφον ἔξ οὐρανοῦ καὶ ἵδε καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην, καὶ κατάρτισαι αὐτήν, ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιά σου. Καὶ δ μὲν δεξιὸς χορὸς φάλλει Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα, οἱ δὲ Ἱερεῖς ἐν τῷ βῆματι τὸ "Ἄγιος Ἰσχυρός· μεθ' ὅ αὐθις δ ἀρχιερεὺς Κύριε, Κύριε ἐπίβλεφον ἔξ οὐρανοῦ. Αὐθις δ δεξιὸς Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα, οἱ δὲ Ἱερεῖς ἐν τῷ βῆματι "Ἄγιος ἀθάνατος. Καὶ τρίτον δὲ δ ἀρχιερεὺς τὸ Κύριε, Κύριε ἐπίβλεφον ἔξ οὐρανοῦ. 'Ο ἀριστερὸς χορὸς Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα, καὶ οἱ Ἱερεῖς ἐκ τοῦ βῆματος ἀποπληροῦσιν Ἐλέησον ἡμᾶς. Μετὰ τοῦτο ἔχφωνεῖ δ διάκονος Δύναμις καὶ φάλλεται αὐτό. Καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ Δύναμις, ἔχφωνεῖ δ διάκονος Κύριε σῶσον τοὺς εὔσεβεῖς, δ δὲ λειτουργῶν ἀρχιερεὺς φάλλει πρὸ τῆς ἀγίας τραπέζης Κύριε σῶσον τοὺς εὔσεβεῖς. Εἴτα τοῦ διακόνου ἔχφωνοῦντος τὸ αὐτό, φάλλει τοῦτο καὶ δ δεξιὸς χορός· καὶ μετ' αὐτὸς ἔχφωνεῖ δ διάκονος Κύριε σῶσον τοὺς βασιλεῖς, ὅπερ καὶ φάλλει δ ἀριστερὸς χορός. Μεθ' ὅ δ διάκονος ἔχφωνεῖ Καὶ ἐπάκουουσον ἡμῶν, ὅπερ φάλλει καὶ δ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ βῆματος. Συμπληρωθέντος δὲ τούτου, δ διάκονος ἔχφωνεῖ τὴν φήμην τοῦ λειτουργοῦντος ἀρχιερέως, ἷτις φάλλεται τρίς, ἀπαξ μὲν ἐντὸς τοῦ ἀγίου βῆματος ὑπὸ τῶν συλλειτουργούντων τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ ἀνὰ μίαν ὑπὸ τῶν χορῶν. "Ἐπεται εὐθὺς δ πολυχρονισμὸς τοῦ βασιλέως, μεθ' ὅν τὸ προκείμενον καὶ δ ἀπόστολος. Οὗτινος πληρωθέντος λέγει δ ἀρχιερεὺς τὸ Εἰρήνη σοι τῷ ἀναγινώσκοντι, καὶ φάλλεται τὸ Ἀλληλούϊα μετὰ τῶν στίχων αὐτοῦ. Ωσαύτως δ ἀρχιερεὺς λέγει καὶ τὸ πρὸ τοῦ εὐαγγελίου Εἰρήνη πᾶσι. Μετὰ δὲ τὴν πλήρωσιν τοῦ

εὐαγγελίου φάλλει δὲ δεξιὸς χορὸς οὐχὶ τὸ Δόξα σοι Κύριε δόξα σοι, ἀλλὰ τὸ Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα. Καὶ λέγονται αἱ συνήθεις ἔκτενεῖς ὑπὸ τοῦ διακόνου καὶ αἱ ἔκφωνήσεις ὑπὸ τῶν ιερέων. Τὴν δὲ ἔκφωνησιν "Οπως ὑπὸ τοῦ χράτους σου λέγει δὲ ἀρχιερεύς. Ἐν δὲ τῇ εἰσόδῳ τῶν τιμίων δώρων, οὐχὶ εἰσοδεύει αὐτός, ἀλλ' ἵσταται πρὸ τῶν ἀγίων θυρῶν ἄνευ μίτρας καὶ ὡμοφορίου· εἰσοδεύουσι δὲ οἱ διάκονοι καὶ οἱ ιερεῖς, προπορευομένου τοῦ πρωτεύοντος ιερέως προσφέροντος τῷ ἀρχιερεῖ τὸ ὡμοφόριον. Καὶ ἐρχομένων τῶν λοιπῶν, λαμβάνει τὰ τίμια δῶρα ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ διακόνου καὶ τοῦ ιερέως καὶ μνημονεύει ζώντων τε καὶ τεθνεώτων. Ἐν ἑκάστῃ δὲ ἐφεξῆς εὐλογίας περιπτώσει εὐλογεῖ αὐτὸς ἔκφωνῶν καὶ τὰς τῆς εὐλογίας ἔκφωνήσεις. Τὰς δὲ λοιπὰς ἔκφωνήσεις διανέμει κατὰ σειρὰν τοῖς ιερεῦσι. Τὰ ἄγια εὐλογεῖ μόνος οὗτος καί, κοινωνῶν ἰδίᾳ χειρὶ τῶν ἀχράντων μυστηρίων, παρέχει ταῦτα καὶ τοῖς ιερεῦσι καὶ τοῖς διακόνοις κατὰ τάξιν. Ἐκφωνήσαντος δ' αὐτοῦ τὸ Σῶσον δὲ Θεός τὸν λαόν σου, φάλλει δὲ μὲν ἀριστερὸς τὸ Εἰδομεν τὸ φῶς, δὲ δεξιὸς τὸ Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα. Ὡσαύτως δὲ ἀρχιερεὺς λέγει τὸ Εὐλογία Κυρίου καὶ ἔλεος. Καὶ λεγομένης τῆς ἀπολύσεως, εὐλογεῖ τὸν λαὸν ἄπαντα δὲ ἀρχιερεὺς διὰ τοῦ Σταυροῦ, δὲ δὲ δεξιὸς χορὸς φάλλει συντόμως. Τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν Κύριε φύλαττε, εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα. Καὶ εἴτα δὲ ιερεὺς τὸ Δι' εὐχῶν, οὕτω Δι' εὐχῶν τοῦ ἀγίου δεσπότου ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ δὲ Θεός, ἔλεησον καὶ σῶσον ἡμᾶς. Καὶ δὲ χορὸς Ἀμήν. Τὸ δὲ ἀντίδωρον διανέμεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως.